

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Цифрове врядування

28 «Публічне управління
та адміністрування»

281 «Публічне управління
та адміністрування»

Форма навчання: заочна

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему «Державне регулювання сфери поводження з відходами від
руйнувань внаслідок збройної агресії проти України»

здобувача *Письменного Дениса Валерійовича* _____

Науковий керівник: *д.держ.упр., проф. Карлова В.В.* _____

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: *д.держ.упр., проф. Карпенко О.В.* _____

Київ 2024

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА ПРОГРАМА

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Цифрове врядування
28 «Публічне управління
та адміністрування»
281 «Публічне управління
та адміністрування»

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

О.В. Карпенко

2024 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.В. Карпенко

2024 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти *Письменному Денису Валерійовичу*

заочної форми навчання

на підготовку кваліфікаційної магістерської роботи

*на тему «Державне регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань
внаслідок збройної агресії проти України»*

Тему затверджено наказом ректора Університету від «27» вересня 2024 р. №1687-ст

Кваліфікаційна магістерська робота виконується на матеріалах Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерства розвитку громад та територій України, Державної екологічної інспекції України, монографічних дослідженнях та наукових статтях вітчизняних і зарубіжних вчених.

План кваліфікаційної магістерської роботи

Розділ 1	Теоретичні основи дослідження державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії
Розділ 2	Особливості державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України
Розділ 3	Шляхи вдосконалення державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України

Об'єкт дослідження:	поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України.
Предмет дослідження:	державне регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України.
Мета кваліфікаційної магістерської роботи:	обґрунтування теоретичних та практичних аспектів державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України та визначення напрямів його удосконалення.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	- Розкрити сутність державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії. - Визначити механізми державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок війни.
У розділі 2	- Проаналізувати нормативно-правове забезпечення державного регулювання поведінки з відходами від руйнувань внаслідок війни. - Визначити проблемні аспекти державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії.
У розділі 3	- Здійснити аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок війни та можливості використання кращих практик в Україні. - Розробити пропозиції щодо удосконалення державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії.

**Завдання підготував
науковий керівник**

В.В. Карлова

«29» вересня 2024 р.

**Завдання одержав
здобувач**

Д.В. Письменний

«29» вересня 2024 р.

Реферат

Кваліфікаційна магістерська робота містить 79 сторінки, список використаних джерел з 72 найменувань.

«Державне регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України»

Об'єкт дослідження - поведінка з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України.

Предмет дослідження - державне регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України.

Мета і завдання дослідження. Метою є обґрунтування теоретичних і практичних аспектів державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України та визначення напрямів його удосконалення.

Відповідно до поставленої мети визначені такі *завдання*:

- розкрити сутність державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії;
- визначити механізми державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок війни;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення державного регулювання поведінки з відходами від руйнувань внаслідок війни;
- визначити проблемні аспекти державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії;
- здійснити аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок війни та можливості використання кращих практик в Україні;
- розробити пропозиції щодо удосконалення державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії.

Теоретична, методична значущість отриманих результатів полягає у дослідженні теоретичних засад державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії. Одержані результати дослідження доповнюють існуючі підходи щодо управління відходами від руйнувань, утвореними внаслідок збройної агресії проти України.

Практичне значення отриманих результатів: полягає у визначенні напрямів удосконалення державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України, що сприятиме здійсненню ефективного регулювання поведінки з величезними обсягами будівельних відходів, що утворились внаслідок війни чим загрожують довкіллю та затримують процес відбудови.

Описані пропозиції можуть використовуватися в практичній діяльності органів публічної влади, які здійснюють державне регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії, зокрема щодо удосконалення нормативно-правової бази поведінки з відходами, реалізації проєктів із відновлення зруйнованої інфраструктури на основі принципів циркулярної економіки та екодизайну.

Рік виконання кваліфікаційної магістерської роботи – 2024.

Рік захисту роботи – 2024.

Ключові слова: державне регулювання, механізми державного регулювання, збройна агресія, відходи від руйнації, поведінка з відходами, територіальні громади, практики поведінки з відходами.

ВІДГУК

про кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача факультету економіки та управління
освітньо-професійної програми «**Цифрове врядування**»

Письменного Дениса Валерійовича
на тему «Державне регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України»

1. *Актуальність теми.* Внаслідок повномасштабного вторгнення Російської Федерації на територію суверенної України, населення країни зіткнулось зі страшними наслідками, величезною кількістю пошкодженої та зруйнованої інфраструктури. Потужні руйнування об'єктів інфраструктури, будинків, призвели до утворення величезної кількості будівельних відходів, котрі містять різноманітні шкідливі речовини. Ця ситуація створює серйозну загрозу для здоров'я людей та довкілля, а також сповільнює процес переробки і утилізації відходів від руйнувань. Для усунення наслідків цієї проблеми необхідно розробити та впровадити комплекс заходів, спрямованих на збір, сортування, переробку та утилізацію відходів, а також на відновлення забруднених територій, що постраждали внаслідок збройної агресії. З огляду на зазначене проблема державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України є надзвичайно актуальною і потребує окремого розгляду.

2. *Позитивними рисами кваліфікаційної магістерської роботи* є здійснене автором з'ясування сутності, змісту та завдань державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії та визначення його механізмів; проведений аналіз нормативно-правового забезпечення державного регулювання поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни та визначення проблемних аспектів у цій сфері.

3. *До самостійних розробок автора слід віднести* визначення кращих практик державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни на основі вивчення відповідного зарубіжного досвіду та розроблені пропозиції щодо удосконалення державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії.

4. *Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій* підтверджується тим, що отримані результати дослідження доповнюють науково-теоретичні положення щодо сутності, змісту, завдань державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни. Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що розроблені пропозиції можуть бути використані органами публічної влади, зокрема щодо удосконалення нормативно-правової бази поводження з відходами, реалізації проєктів із відновлення зруйнованої інфраструктури на основі принципів циркулярної економіки та екодизайну.

5. *Недоліки роботи.* У роботі доцільно було б зробити більш поглиблене обґрунтування впровадження кращих практик зарубіжного досвіду державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни в Україні.

6. *Загальна оцінка кваліфікаційної магістерської роботи та її допущення до захисту перед ЕК:* Кваліфікаційна магістерська робота в цілому відповідає вимогам, поставлені індивідуальні завдання виконані на належному рівні. Робота рекомендується до захисту з оцінкою «добре».

Науковий керівник
д.держ.упр., професор,
професор кафедри національної економіки
та публічного управління

В.В.Карлова

29 листопада 2024 року

Рецензія
на кваліфікаційну магістерську роботу
здобувача другого (магістерського) рівня вищої освіти
Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана
освітньо-професійної програми «Цифрове врядування»
за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування»
Письменного Дениса Валерійовича

на тему **«Державне регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань унаслідок збройної агресії проти України»**

Актуальність теми кваліфікаційної магістерської роботи і доцільність її розроблення.

Тема роботи є надзвичайно актуальною, з огляду на сучасний стан України, яка переживає значні руйнування внаслідок збройної агресії. Відходи, утворені через руйнування інфраструктури та будівель, становлять серйозну екологічну, економічну та соціальну проблему. Державне регулювання у цій сфері є ключовим для мінімізації шкідливого впливу на навколишнє середовище та забезпечення сталого розвитку. Розроблення даної теми є доцільним як з точки зору напрацювання теоретичних основ, так і для формування практичних рекомендацій, що сприятимуть вдосконаленню державної політики у сфері управління відходами.

Якість проведеного дослідження. Дослідження демонструє глибокий аналіз нормативно-правової бази України у сфері поводження з відходами від руйнувань унаслідок збройної агресії проти України. Робота висвітлює малодосліджену проблему поводження з відходами у воєнний та післявоєнний періоди, пропонує нові підходи до її вирішення.

Позитивні риси кваліфікаційної магістерської роботи. Робота є вагомим внеском у розвиток наукових знань у сфері державного регулювання поводження з відходами від руйнувань унаслідок збройної агресії проти України. Робота висвітлює малодосліджену проблему поводження з відходами від руйнувань у воєнний та післявоєнний періоди, пропонує нові підходи до її вирішення.

Зауваження. Неповне висвітлення теми. Рекомендується додати більше деталей та підкріпити їх візуальними елементами (графіки, таблиці, діаграми) для більш об'єктивного аналізу.

Практична значимість висновків і рекомендацій. Робота має високу практичну значимість, оскільки запропоновані рекомендації можуть слугувати основою для розробки державних та регіональних програм, спрямованих на та ефективну переробку та мінімізацію впливу відходів від руйнувань на навколишнє середовище. Запропоновані рекомендації можуть бути використані Міністерством охорони здоров'я України та Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України під час формування державної політики у сфері поводження з відходами від руйнувань, а також інших органів, відповідальних за її реалізацію.

Кваліфікаційна магістерська робота Письменного Д.В. відповідає діючим вимогам, рекомендується для публічного захисту та отримання позитивної оцінки, здобувач вищої освіти заслуговує присвоєння кваліфікації магістра з публічного управління та адміністрування.

Заступник начальника управління -
начальник відділу перспективного планування управління
регіонального розвитку Департаменту регіонального
розвитку Київської обласної державної адміністрації



Олександр ПАЄВСЬКИЙ

Підпис О. Паєвського засвідчую:
Начальник відділу управління персоналом



Людмила СОРОКА

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ ВІД РУЙНУВАНЬ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ.....	7
1.1. Поняття, зміст, завдання державного регулювання сфери поведження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії	7
1.2. Механізми державного регулювання сфери поведження з відходами від руйнувань внаслідок війни	16
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ ВІД РУЙНУВАНЬ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ.....	22
2.1. Сучасний стан та поведження з відходами від руйнувань в Україні	22
2.2. Нормативно-правове забезпечення поведження з відходами від руйнувань внаслідок війни.....	29
2.3. Досвід та проблемні аспекти державного регулювання сфери поведження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії	36
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ ВІД РУЙНУВАНЬ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ	46
3.1. Впровадження кращих практик зарубіжного досвіду державного регулювання поведження з відходами від руйнувань внаслідок збройних конфліктів.....	46
3.2. Удосконалення нормативно-правового забезпечення державного регулювання сфери поведження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії	51
3.3. Розроблення і впровадження Державної програми поведження з відходами від руйнувань внаслідок війни.....	56
ВИСНОВКИ.....	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	70

ВСТУП

Актуальність теми. Внаслідок збройної агресії російської федерації проти України, населення країни зіткнулось зі страшними наслідками, величезною кількістю пошкодженої та зруйнованої інфраструктури. Водночас, однією із перших областей держави, яка відчула на собі всю жорстокість російських військ під час повномасштабного вторгнення та зосредила на собі увагу світу, є Київська область, і яка зазнала значних руйнувань й надалі піддається постійними ворожими обстрілами. Масштабні руйнування об'єктів інфраструктури в Україні призвели до утворення величезної кількості будівельних відходів, котрі містять різноманітні шкідливі речовини. Ця ситуація створює серйозну загрозу для здоров'я людей та довкілля, а також сповільнює процес переробки і утилізації відходів від руйнувань. Накопичення величезної кількості будівельних відходів, кількість яких може перевищувати 12 млн тонн, є серйозною екологічною проблемою. Для усунення наслідків цієї проблеми необхідно розробити та впровадити комплекс заходів, спрямованих на збір, сортування, переробку та утилізацію відходів, а також на відновлення забруднених територій, що постраждали внаслідок збройної агресії.

Разом з тим, ще одна проблема полягає в зборі інформації про кількість відходів від руйнувань та території України, створенні чіткого плану дій щодо переробки відходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вирішенню проблем поводження з відходами присвячені праці як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, зокрема: С. В. Кривенко [1], Т. М. Довгої [2], М. С. Самойліка [3], Б. О. Велькін [4], та інших. Проте недостатньо дослідженою проблемою є державне регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України. Також необхідно поглиблено дослідити методи переробки відходів від руйнувань.

Лише частина науковців аналізує джерела використання відходів та класифікує їх за декількома категоріями, розглядає питання подальшого використання відходів, яке зможе забезпечити ефективну відбудову зруйнованої інфраструктури за умови дотримання принципів циркулярної економіки [5-9].

Мета та завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних та практичних аспектів державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України та визначення напрямів його удосконалення.

Для досягнення вищезазначеної мети було поставлено такі *завдання*:

- розкрити сутність державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії;
- визначити механізми державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни;
- проаналізувати нормативно-правове забезпечення державного регулювання поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни;
- визначити проблемні аспекти державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії;
- здійснити аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни та можливості використання кращих практик в Україні;
- розробити пропозиції щодо удосконалення державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії.

Об'єкт дослідження – поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України.

Предмет дослідження – державне регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України.

Методи дослідження. Для розкриття поставлених у кваліфікаційній магістерській роботі завдань було використано наступні методи: теоретичний – для аналізу та пояснення сутності державного регулювання поводження з

відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії; емпіричний – для обґрунтування впливу відходів від руйнувань на довкілля; логічний – для формування власних суджень про державне регулювання поводження з відходами; порівняльний – для співставлення досвіду та виявлення прооблемних аспектів поводження з відходами від руйнувань; експертний та узагальнення – для формування напрямів з рециклінгу; системно-структурний – при проведенні аналізу нормативно-правового забезпечення поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України; опис та узагальнення – для формування пропозицій щодо удосконалення державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України.

Теоретична, методична значущість отриманих результатів полягає у дослідженні теоретичних засад державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії. Одержані результати дослідження доповнюють існуючі підходи щодо управління відходами від руйнувань, утвореними внаслідок збройної агресії проти України.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що основні положення, розроблені висновки та пропозиції кваліфікаційної магістерської роботи можуть надати можливість ефективного управління величезними обсягами будівельних відходів, що утворились внаслідок війни чим загрожують довкіллю та затримують процес відбудови. На вдосконаленні та доповненні існуючої нормативно-правової бази, впровадженні національних стандартів, створенні системи ліцензування, співпраці з міжнародними організаціями має бути зосереджена увага органів публічної влади, що позитивно сприятиме ефективному вирішенню даної проблеми .

Описані пропозиції можуть використовуватися в практичній діяльності органів публічної влади, які здійснюють державне регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії, зокрема щодо удосконалення нормативно-правової бази поводження з відходами, реалізації

проектів із відновлення зруйнованої інфраструктури на основі принципів циркулярної економіки та екодизайну.

Інформаційною базою дослідження є матеріали Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, Міністерства охорони здоров'я України, Міністерства енергетики України, Державної екологічної інспекції України, закони України, підзаконні нормативно-правові акти (постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України), цифрові платформи, грантова угода для Програми екстреного відновлення між Урядом України та Японським агентством міжнародного співробітництва, наукові статті вітчизняних та зарубіжних вчених.

Структура роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, додатків, висновків та списку використаних джерел.

У першому розділі розкрито сутність державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії та визначено механізми державного регулювання сфери поводження з відходами.

У другому розділі проаналізовано нормативно-правове забезпечення та проблемні аспекти державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії.

У третьому розділі здійснено аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни та можливості його використання в Україні, а також розроблено пропозиції щодо удосконалення державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії.

Апробація дослідження. Результати дослідження представлені автором на III міжнародній науково-практичній онлайн-конференції «Державна політика та управління стратегічними комунікаціями в кризових умовах» (м. Київ, 23 жовтня 2024 року) [50].

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ ВІД РУЙНУВАНЬ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

1.1. Поняття, зміст, завдання державного регулювання сфери поведінки з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії

Держава відіграє значну роль у сфері поведінки з відходами, що потребує більш детального вивчення як саме це відбувається. Для початку уточнимо понятійно-категорійний апарат дослідження.

З етимологічно-дефініційного аналізу випливає, що термін «регулювання» походить від латинського слова *regula*, що означає «норма, правило» [10]. Його тлумачать як процес упорядкування чи управління чимось, що підпорядковується встановленим правилам або системі [11].

Згідно з Енциклопедичним словником з державного управління, регулювання – це спосіб управління зі зворотним зв'язком, що базується на виявленні відхилень об'єкта від запланованої траєкторії, а також на розробці й реалізації впливу для повернення об'єкта до запланованого стану. Регулювання включає застосування правил і обмежень, контроль, планування та стимулювання. Останнє спрямоване на поліпшення чи захист економічного становища суб'єкта управління за допомогою регуляційного контролю [12, с. 614].

Економічний словник визначає державне регулювання як форму цілеспрямованого впливу держави, яка реалізується через систему економічних, правових і адміністративних методів. Метою такого впливу є підтримка або

стимулювання певних економічних процесів, а також створення сприятливих умов для розвитку всіх інституційних суб'єктів [13].

М. Латинін трактує державне регулювання як спосіб дій суб'єкта управління, який базується на основних принципах і функціях. Воно забезпечує ефективне функціонування системи державного управління через застосування форм, методів і засобів з метою досягнення визначених цілей та розв'язання конфліктів [14].

За визначенням Енциклопедичного словника з державного управління, державне регулювання – це комплекс цілеспрямованих форм, методів і напрямів впливу, які органи державного управління застосовують для впорядкування суспільно-економічних відносин. Воно спрямоване на стабілізацію системи суспільно-політичних відносин і пристосування її до змінних умов. Державне регулювання є ключовим поняттям у науці й практиці державного управління. Його основна мета полягає в коригуванні функціонування системи чи її окремих елементів для забезпечення їх роботи відповідно до визначених характеристик. Це розглядається як процес регуляції, спрямований на досягнення злагодженості та взаємодії між різними частинами системи [12, с.148].

Державне регулювання виконує важливу функцію з організації процесів, упорядкування дій економічних суб'єктів, забезпечення дотримання законів і врахування державних і суспільних інтересів [15].

Виходячи з вищенаведеного, спробуємо визначити сутнісні риси державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії. Це сукупність цілеспрямованих форм, методів, інструментів та напрямів впливу, що застосовуються органами державного управління для створення необхідних умов щодо зменшення негативного впливу на природні ресурси, а також переробки відходів, які утворилися внаслідок руйнувань від збройної агресії з метою сприяння відновленню зруйнованих територій та об'єктів інфраструктури.

Питання державного регулювання у сфері поводження з відходами розглянуто в багатьох наукових дослідженнях, зокрема роботах таких учених, як З. Гладун, І. Міхно, Ю. Орловська, Т. Яковишина та інших.

І. Міхно підкреслює, що в умовах зростання вартості сировинних ресурсів заповування відходів, які можуть бути повторно використані, є економічно та екологічно невиправданим. Крім цього, необхідно враховувати інтереси суспільства, що стикається з погіршенням екологічної ситуації через розміщення сміттєзвалищ поблизу великих міст, що суперечить практикам розвинених країн [16].

І. Кобушко акцентує увагу на тому, що проблеми екологізації обумовлені недостатнім фінансуванням природоохоронних заходів. Він зазначає, що перехід України до сталого розвитку можливий за умови запровадження ефективного фінансово-економічного механізму екологізації, який сприятиме акумулюванню, розподілу та раціональному використанню фінансових ресурсів для вирішення екологічних проблем [17].

Є. Шульга та Л. Єфремова наголошують, що вирішення проблем накопичення та утилізації сміття можливе лише за умови комплексної взаємодії держави, підприємств і населення, які разом формують єдину економічну систему [18]. Однак, враховуючи нинішню макроекономічну нестабільність і зниження рівня життя значної частини населення, малоймовірно, що екологічні потреби займатимуть пріоритетне місце в ієрархії потреб за А. Маслоу. Це збільшує ризики виникнення екологічних катастроф.

Досить актуальною стала тема захисту довкілля та втручання держави у процеси щодо переробки відходів, які утворилися внаслідок руйнувань після збройної агресії проти України.

Поняття «державне регулювання поводження з відходами» має багатогранний характер і охоплює широкий спектр взаємопов'язаних аспектів. Воно може звужуватися до питання вибору рівня державного впливу залежно від

конкретних умов, екологічної ситуації та суспільних потреб і не дозволяє повністю зрозуміти всю складність та багатогранність цього процесу.

Метою державного регулювання поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії є забезпечення безпеки довкілля та здоров'я населення, мінімізація негативного впливу на природні ресурси, а також сприяння відновленню зруйнованих територій та об'єктів інфраструктури. Досягнення цієї мети передбачає здійснення комплексу заходів:

- зменшення обсягу відходів, що надходять на полігони захоронення;
- стимулювання переробки та утилізації відходів;
- забезпечення екологічної безпеки при зборі, транспортуванні та захороненні відходів;
- створення умов для розвитку ринку вторинних ресурсів.

Цілі державного регулювання поводження з відходами спрямовані на збереження природних ресурсів, захист здоров'я населення та створення сприятливих умов для розвитку економіки. Розглянемо більш детально основні цілі державного регулювання поводження з відходами внаслідок руйнувань від війни. Це насамперед:

1) Захист довкілля та здоров'я населення:

- попередження забруднення довкілля: Зменшення негативного впливу відходів на ґрунти, води та повітря, що може призвести до деградації екосистем та виникнення екологічних катастроф.
- запобігання поширенню інфекційних захворювань: Знешкодження небезпечних відходів, які можуть містити патогенні мікроорганізми, з метою захисту здоров'я людей та тварин.
- зменшення ризику для життя та здоров'я людей: Убезпечення населення від небезпечних факторів, пов'язаних з неправильним поводженням з відходами, таких як обвали, пожежі тощо.

2) Сприяння відновленню зруйнованих територій:

- очищення територій: Збір та утилізація відходів для створення умов для подальшої відбудови.

- відновлення природних ресурсів: Забезпечення збереження та відновлення природних ресурсів, які зазнали руйнування внаслідок збройних дій.

- створення умов для економічного розвитку: Сприяння відновленню економічної активності в постраждалих регіонах.

3) Ефективне використання ресурсів:

- мінімізація обсягів відходів: Заохочення до роздільного збору та переробки відходів.

- вилучення цінних компонентів: Організація процесів вторинної переробки відходів з метою отримання вторинної сировини.

- зменшення залежності від первинних ресурсів: Сприяння переходу до циркулярної економіки.

4) Забезпечення прозорості діяльності та підзвітності суб'єктів поводження з відходами:

- розробка та впровадження єдиних стандартів та вимог до поводження з відходами.

- здійснення систематичного моніторингу та контролю за діяльністю суб'єктів господарювання, які займаються поводженням з відходами.

- забезпечення відкритості інформації: Публікація інформації про обсяги утворених відходів, місця їх зберігання та утилізації.

Змістовними складовими державного регулювання поводження з відходами є:

1. Правове регулювання: Розробка та вдосконалення законодавства, що визначає відповідальність за поводження з відходами, встановлює відповідні норми та стандарти, а також передбачає механізми контролю за їх дотриманням.

2. Ліцензування та сертифікація: Встановлення вимог до суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність у сфері поводження з відходами, та проведення відповідних процедур ліцензування та сертифікації.

3. Фінансування: Забезпечення фінансових ресурсів для реалізації заходів зі збору, транспортування, переробки та утилізації відходів.

4. Співпраця з міжнародними організаціями: Залучення міжнародної допомоги та обмін досвідом у сфері поводження з відходами.

5. Інформаційна кампанія: Проведення інформаційних кампаній серед населення з метою підвищення обізнаності про важливість раціонального поводження з відходами.

Основними завданнями державного регулювання у сфері поводження з відходами спрямованими на досягнення цілей, визначених законодавством є:

- забезпечення екологічної безпеки під час збору, транспортування, переробки та утилізації відходів;
- запобігання забрудненню навколишнього середовища відходами;
- стимулювання розвитку екологічно чистих технологій у сфері поводження з відходами;
- зменшення обсягу відходів, що надходять на полігони захоронення;
- створення системи моніторингу та контролю за поводженням з відходами.

Державне регулювання поводження з відходами в Україні здійснюється уповноваженими органами влади, до яких належать: Кабінет Міністрів України, органи влади Автономної Республіки Крим, місцеві державні адміністрації, органи місцевого самоврядування та спеціально уповноважені органи виконавчої влади у цій сфері. Основними серед них є Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України і Державна екологічна інспекція України. У випадку поводження з радіоактивними відходами до регулювання також залучаються Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство внутрішніх справ України та інші органи виконавчої влади відповідно до законодавства.

Згідно зі статтею 19 Закону України «Про управління відходами», Кабінет Міністрів України має такі повноваження у сфері управління відходами:

1. Здійснення загального керівництва в цій сфері.

2. Затвердження Національного переліку відходів і Порядку їх класифікації.

3. Визначення критеріїв і процедур припинення статусу відходів, а також переліку відходів, на які це може поширюватися.

4. Затвердження Національної програми запобігання утворенню відходів.

5. Розробка і затвердження Національного плану управління відходами.

6. Установлення порядку розроблення і затвердження регіональних планів управління відходами.

7. Регулювання порядку видачі дозволів на операції з оброблення відходів, включаючи відмову, анулювання або зміну таких дозволів.

8. Визначення порядку створення й адміністрування інформаційної системи управління відходами.

9. Установлення порядку подання та форми декларації про відходи.

10. Визначення процедури надання згоди чи повідомлення на транскордонне перевезення небезпечних відходів.

11. Розробка порядку виявлення та обліку відходів із невстановленим власником.

12. Визначення правил розроблення, погодження та затвердження місцевих планів управління відходами [32].

До повноважень центрального органу виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері управління відходами згідно статей 20-24 зазначеного Закону, належать:

- формування державної політики у сфері управління відходами;
- затвердження порядку розроблення планів управління відходами для підприємств, установ та організацій;
- затвердження порядку державного обліку відходів і подання відповідної звітності;
- реалізація державної політики у сфері управління відходами;

- організація підготовки фахівців у цій сфері;
- забезпечення розроблення та виконання стратегій, планів і програм у сфері управління відходами;
- виконання Національної стратегії управління відходами та підготовка звітів про її реалізацію;
- виконання Національного плану управління відходами та оцінка його ефективності;
- погодження регіональних планів управління відходами [32].

Повноваження місцевих органів влади.

Відповідно до статті 26 Закону України «Про управління відходами», сільські, селищні та міські ради мають такі повноваження:

- участь у реалізації державної політики у сфері управління відходами;
- участь у розробленні та виконанні регіональних планів управління відходами;
- затвердження місцевих планів управління відходами;
- вирішення питань щодо розміщення об'єктів оброблення відходів у межах територіальних громад;
- створення пунктів роздільного збору побутових відходів.

Виконавчі органи цих рад зобов'язані:

- розробляти та реалізовувати місцеві плани управління відходами;
- організовувати управління побутовими відходами, а також відходами будівництва і знесення;
- визначати суб'єктів господарювання для збирання, перевезення, відновлення і видалення побутових відходів;
- впроваджувати роздільний збір побутових відходів і досягати цільових показників щодо їх переробки;
- ліквідовувати несанкціоновані сміттєзвалища в межах населених пунктів;

- проводити інформаційну, роз'яснювальну та просвітницьку роботу з питань управління відходами [32].

Спеціально уповноважений орган виконавчої влади Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля) є ключовим органом, відповідальним за управління відходами. Його функції включають:

- комплексне управління у сфері поводження з відходами;
- проведення державної екологічної експертизи;
- видачу дозволів на операції з відходами, включаючи їх транскордонне перевезення;
- контроль за веденням первинного обліку відходів і їх паспортизацією;
- участь у розробленні нормативно-правових актів щодо поводження з відходами;
- затвердження переліку небезпечних властивостей відходів за погодженням із Державною екологічною інспекцією України.

Повноваження Міндовкілля регулюються Законом України «Про відходи» (ст. 23) та відповідним положенням про діяльність цього міністерства.

Діяльність органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів у сфері поводження з відходами, відповідно до їх повноважень, реалізується через організаційно-правові заходи, основні з яких є:

- стандартизація та нормування;
- державний облік і звітність;
- економічне забезпечення відповідних заходів;
- контроль і нагляд;
- моніторинг та інформування;
- юридична відповідальність.

Варто також зазначити, що Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 820-р, визначає ключові напрями державного регулювання у сфері поводження з відходами на перспективу. Ця стратегія

враховує європейські підходи до управління відходами, базуючись на положеннях відповідних директив ЄС [27].

Таким чином, державне регулювання у сфері поводження з відходами можна розглядати як комплекс заходів, спрямованих на компенсаційну, заохочувальну, підтримуючу та іншу діяльність. Її мета – не лише вирішення актуальних проблем у цій сфері, але й створення сприятливих умов для відновлення та розвитку територій.

Державне регулювання у сфері поводження з відходами від руйнувань спрямоване на захист суспільних інтересів шляхом забезпечення екологічно безпечного поводження з відходами та збереження природних ресурсів. Воно здійснюється комплексно за участю різних державних органів, кожен із яких виконує визначені функції та реалізує свої повноваження. Зокрема, державні органи встановлюють вимоги щодо поводження з відходами, надають дозволи, проводять перевірки, застосовують санкції та впроваджують інші заходи для забезпечення ефективного управління відходами.

Державне регулювання у сфері поводження з відходами від руйнувань, спричинених збройною агресією відіграє важливу роль щодо забезпечення екологічної безпеки та відновлення нормального функціонування територій, які постраждали від військових дій. Ця сфера має низку особливостей, зокрема: значний обсяг небезпечних відходів (будівельне сміття, уламки боєприпасів, токсичні речовини); необхідність оперативного збору, утилізації та переробки таких відходів, щоб уникнути екологічних катастроф; а також адаптацію процедур поводження з відходами до умов воєнного стану.

1.2. Механізми державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни

Будь-який механізм регулювання у макроекономічному середовищі є невід'ємною частиною системи регулювання, що забезпечує цілеспрямований вплив на фактори та процеси, від яких залежить ефективність діяльності суб'єктів регулювання.

У науковій літературі поняття «механізм» трактується як сукупність процесів, взаємодій та методів, які дозволяють здійснювати зміни у системі для досягнення поставлених цілей. Механізм характеризується внутрішньою впорядкованістю та узгодженістю його елементів, а також їх диференціацією та відносною автономністю [20].

На думку багатьох дослідників, механізм державного регулювання доцільно розглядати як систему організаційно-економічних методів та інструментів, що забезпечують виконання функцій, спрямованих на безперервне та ефективне функціонування економіки [21].

Державні інституції впливають на макроекономічні процеси через нормативно-правові, адміністративні та соціально-економічні функції, застосовуючи комплекс інструментів, таких як моделі, методи, прийоми та важелі. Ці інструменти спрямовані на вирішення стратегічних завдань розвитку національного макроекономічного середовища, включно з її сегментами, такими як промисловість. Однак класифікація механізмів державного регулювання за методами, засобами та інструментами залишається проблемним питанням через недостатнє науково-практичне обґрунтування [21].

Механізми інституційного регулювання визначаються як сукупність заходів та інституцій, через які держава впливає на макроекономічне середовище, його суб'єкти та об'єкти. У науковій літературі виділяють різні форми механізмів, зокрема організаційний, управлінський, економічний, господарський, фінансовий, трансмісійний та інші. Розглядаючи механізм у контексті державного регулювання, важливо враховувати функції держави у сфері управління економічними, фінансовими, соціальними, екологічними та іншими процесами. Ефективність функцій залежить від наявності дієвого механізму їх реалізації [22].

На думку О. Ком'якова термін «механізм державного регулювання» слід трактувати як сукупність організаційно-економічних методів і інструментів, які забезпечують виконання взаємопов'язаних функцій для безперервного та ефективного впливу державної системи на підвищення рівня функціонування економіки [19].

В. Андріяш зазначає, що «це діяльність владно-розпорядчого характеру спрямовану на задоволення потреб, що здійснюється на виконання Конституції та законів України» [23].

І. Михасюк визначає механізм державного регулювання як «комплекс заходів, спрямованих на спрямування суб'єктів економічної діяльності у напрямі, необхідному для досягнення цілей, встановлених органами державної влади та управління» [24].

Питання регулювання у сфері поводження з відходами досліджували такі вчені, як А. Гетьман, В. Комарницький, М. Микієвич та інші. Однак їхні роботи переважно стосуються окремих аспектів управління відходами.

Узагальнюючи наукові підходи, можна визначити, що механізм державного регулювання у сфері поводження з відходами – це сукупність методів, інструментів, засобів та форм, які держава застосовує для контролю та управління процесами утворення, збирання, транспортування, переробки, утилізації й захоронення відходів. Ця система адаптується залежно від стратегічних цілей розвитку, соціально-економічних умов та наявного досвіду.

Більшість дослідників господарського права, зокрема О. Вінник, виокремлюють адміністративні та економічні методи державного управління економікою [25, с. 22]. У контексті законодавства щодо поводження з відходами ці методи можна класифікувати як механізми обмежувального та стимулюючого характеру.

Будь-який суб'єкт регулювання можна розглядати як керуючу систему, що складається з таких основних компонентів:

- процес регулювання, який відображає його статичну та динамічну частини;
- механізм регулювання, що включає мету, тактичні завдання та оперативні дії;
- базові інструменти: функції, завдання;
- комплекс заходів державного регулювання: ринкові механізми або моделі, засновані на найкращих аналогах;
- методичний інструментарій прямої та непрямої дії;
- інформаційно-аналітичне забезпечення;
- нормативно-правова база;
- важелі державного регулювання: економічні, фінансові, соціальні, екологічні та інші;
- функціональні інструменти: моніторинг, діагностика, аудит та контролінг;
- сукупність необхідних елементів, що характеризують керуючу систему у відносній статиці: структура, техніка, технології тощо;
- механізм удосконалення системи регулювання.

Ці компоненти важко чітко розмежувати через їх постійну взаємодію, рухливість і абстрактність. Тому їх поділ можна здійснювати залежно від конкретних цілей і застосування, наприклад:

- їх зв'язок із процесами розробки та прийняття рішень у сфері поведінки з відходами від руйнувань;
- забезпечення впливу на об'єкти регулювання;
- активізація діяльності суб'єктів регулювання, як системи, здатної до саморозвитку під впливом різних факторів.

Основою ефективного функціонування механізму державного регулювання у сфері поведінки з відходами є сформована та налаштована організаційно-правова система, що включає нормативно-правову базу, організаційну орієнтацію та аналітичні інструменти.

Процес державного регулювання поводження з відходами від руйнувань вимагає використання аналітичних інструментів з багатопараметричним застосуванням, таких як планування, прогнозування та бюджетування, і залежить від орієнтирів розвитку національного макроекономічного середовища під впливом глобалізаційних факторів [49].

Отже, для створення ефективного механізму державного регулювання у сфері поводження з відходами від руйнувань, необхідно використовувати стратегічні методологічні підходи як прямої, так і непрямої дії. Це також вимагає системного застосування сучасних методів управління, які враховують динамічні зміни в країні. Механізм поводження з відходами, що утворюються внаслідок пошкодження чи руйнування будівель і споруд, регламентується «Порядком поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків», затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 року № 1073 [26].

Згідно з Порядком, відходи від руйнувань включають частини (уламки) пошкоджених або зруйнованих об'єктів, а також матеріали й предмети, які знаходились всередині чи поруч із цими об'єктами під час пошкодження та/або виконання робіт з демонтажу, і які повністю або частково втратили свої споживчі властивості, що унеможлиблює їх подальше використання. Управління відходами від руйнувань включає комплекс організаційно-технічних заходів та робіт, спрямованих на забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, відновлення, видалення цих відходів [26].

У реалізації оптимального варіанту переробки відходів важливу роль відіграє впровадження фінансових механізмів регулювання, які повинні забезпечити баланс між бюджетними джерелами (як вертикальними, так і горизонтальними), недержавними інвестиціями та іншими позабюджетними коштами. Основні напрями включають: підтримку та стимулювання державно-приватного партнерства, зокрема через початкові бюджетні інвестиції; створення

сприятливих умов для розвитку приватного сектору в сфері управління відходами як вторинною сировиною; впровадження податкових стимулів для підтримки цієї діяльності.

Державне регулювання у сфері поводження з відходами від руйнувань відіграє ключову роль у забезпеченні екологічної безпеки та раціонального використання ресурсів. Законодавство, що регулює цей процес, постійно розвивається та удосконалюється з урахуванням нових викликів, зокрема, тих, що виникли внаслідок збройної агресії. Ефективне регулювання сфери поводження з відходами є необхідною умовою для досягнення сталого розвитку України.

Таким чином, можна узагальнити, що механізм державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни – це складна система, яка потребує здійснення комплексу організаційних, економічних, фінансових, управлінських та інших механізмів як складників реалізації відповідної державної політики. Державне регулювання у сфері поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни можна розглядати через дію основних механізмів регулювання на всіх рівнях управління.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ ВІД РУЙНУВАНЬ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

2.1. Сучасний стан та поводження з відходами від руйнувань в Україні

Відходи, що утворюються внаслідок бойових дій, обчислюються сотнями тисяч тонн. Будівельні відходи швидше заповнюють як легальні, так і нелегальні сміттєзвалища, порівняно з побутовими, оскільки вони складаються з великих і важких матеріалів. При цьому ці відходи містять багато фракцій, частину яких можна переробити та використовувати повторно в будівництві або промисловості.

Частина відходів містить токсичні речовини, що призводять до забруднення повітря, ґрунтів і підземних вод. За оцінками Міндовкілля, екологічні збитки від забруднення земель перевищують 900 млрд грн [33]. До початку повномасштабного вторгнення проблема переробки відходів не була пріоритетною для влади: 95% твердих побутових відходів просто захоронювали на полігонах. Однак сьогодні зростання обсягів відходів від руйнувань стало питанням національної безпеки.

Обласні військові адміністрації підраховують обсяги відходів, що утворюються через руйнування майна. Наприкінці літа 2023 року кількість будівельних відходів досягла 450 тис. тонн [33]. Найбільше відходів утворилося в таких областях як Житомирська, Київська, Миколаївська, Сумська та Чернігівська. Підрахунок на окупованих Донеччині, Луганщині та Харківщині є ускладненим.

Тільки на Київщині утворилося 185 тисяч тонн відходів, серед яких бетон, цегла, облицювальна плитка, кераміка, деревина, скло, пластмаси, ізоляційні матеріали та азбестовмісні будівельні матеріали[33].

Існують три основні методи поводження з будівельними відходами: захоронення, утилізація та повторне використання. В Україні найбільше застосовуються перші два методи. Наприклад, на Київщині облаштовано 48 тимчасових місць для зберігання будівельних відходів, загальна площа яких становить 55 га, що еквівалентно 77 футбольним полям.

Варто зазначити, що практики поводження з відходами від руйнації через війну в Україні не є однорідними. Найбільші відмінності спостерігаються між міськими та сільськими територіями, а також між великими і малими населеними пунктами. Крім того, значну роль відіграють відстань від лінії фронту та характер руйнувань. Різниця між містом і селом зумовлена такими факторами:

1) розміром ресурсів у місцевих бюджетах і можливостями комунальних підприємств. Більш заможні громади вирішують питання щодо відходів від руйнації централізовано, тоді як бідніші громади передають вирішення цього питання на мешканців;

2) рівнем інституціоналізації влади – чим складніша управлінська структура, тим централізованіше вирішується проблема. В окремих малих громадах ситуація з управлінням відходами може залежати від особистих якостей керівника, який або організовує роботу з відходами, або покладає відповідальність за їх утилізацію на місцевих жителів.

3) рівнем патерналізму серед населення та його очікуваннями від органів влади. Сільські мешканці звикли самостійно вирішувати побутові проблеми, тому більш свідомо ставляться до утилізації відходів, частіше сортують і повторно використовують матеріали. Оскільки вони часто оплачують вивезення сміття з власної кишені, намагаються зменшити кількість відходів.

4) у сільській місцевості більш поширена культура повторного використання відходів, де сміття часто сприймається як ресурс, що може бути повторно використаний.

5) тип забудови також має значення: жителі багатоповерхових будинків мають обмежені можливості для переробки відходів руйнації. Характер руйнувань також визначає способи сортування відходів. Після пожеж або підтоплення відходи зазвичай не підлягають сортуванню, оскільки в першому випадку залишаються тільки будівельні матеріали, а в другому – токсичні й непридатні для переробки відходи. Натомість після ракетних ударів утворюється більше різноманітних матеріалів, які можна сортувати та переробляти [34].

У районах, які зазнають інтенсивних обстрілів, питання що робити з відходами від руйнувань не є пріоритетним. Люди намагаються якнайшвидше позбутися сміття і покинути свої домівки. Відповідно, сортування відходів та їх повторне використання не проводяться.

У містах мешканці повністю покладаються на міську владу для вирішення проблеми з відходами. Зазвичай вони або не залучаються до процесу сортування та вивезення відходів, або лише подають заяву до місцевих органів влади про наявність сміття. У деяких випадках, коли руйнування незначні або це малі міста, люди самі виносять частини відходів до смітників. Комунальні служби вивозять лише ті відходи, які винесені на вулицю. Демонтаж та вивезення великогабаритного сміття часто потребують оплати праці робітників і збору за вивезення, тому деякі жителі віддають перевагу чеканню на кращі часи.

У деяких випадках жителі міст не здійснювали демонтаж, оскільки їхні будинки ще не були обстежені комісією для визначення виплат на відновлення або вони ще не повернулися до своїх населених пунктів.

Міські жителі не мають практики сортування відходів від руйнувань на рівні домогосподарств або повторного використання частини відходів. Водночас організація демонтажу, вивезення, утилізації, сортування та переробки відходів є

відповідальністю місцевої влади та комунальних підприємств, і фінансується з міського бюджету.

Виконавчі органи сільських, селищних та міських рад (чи військових адміністрацій) організовують роботи з розчищення територій населених пунктів, зокрема:

- вулиць та доріг (передусім магістральних та загального користування);
- територій, прилеглих до об'єктів соціальної інфраструктури (освітніх, медичних закладів, установ соціального захисту, адміністративних будівель, сил цивільного захисту, включаючи пожежно-рятувальні та аварійно-рятувальні служби);
- прибудинкових територій багатоквартирних будинків та гуртожитків.

У великих містах, таких як Харків, встановлювались навіть спеціальні контейнери для окремих видів відходів[44].

Проте у містах є потенціал для сортування і повторного використання відходів. Наприклад, деякі мешканці помітили, що люди забирають частину відходів зі смітників для подальшого використання, таких як деревина, склопакети, піноблоки, запасні частини до побутової техніки, цегла.

Варто зазначити, що первинне сортування відходів від руйнувань здійснюється ще на етапі їхнього перебування на смітниках. У містах, що знаходяться поза обласними центрами, ситуація з поводженням з відходами руйнувань може значно відрізнятись. Тут мешканці часто самостійно проводять демонтаж і сортування відходів (частину з них забирають для подальшого використання). У невеликих містах зазвичай не було спеціальної інфраструктури для сортування сміття.

У сільській місцевості процес відрізняється: більшість домогосподарств проводять демонтаж зруйнованих об'єктів самостійно або за допомогою сусідів. Частина мешканців отримала волонтерську допомогу. Багато матеріалів після демонтажу отримують друге життя: будівельні відходи використовують для ремонтних робіт або відбудови, уламки цегли та фракції бетону – для засипання

вирв від снарядів або підвищення рівня ґрунту, деревину – для опалення та виготовлення захисних щитів, металобрухт – для переробки, органічні відходи йдуть на компост, глину використовують для утеплення.

Сортування відходів від руйнувань значною мірою залежить від досвіду сортування побутових відходів у громаді та наявної інфраструктури, наприклад, встановлення спеціальних контейнерів для різних видів відходів. Такий підхід був помічений, зокрема, на Київщині та в окремих громадах Харківщини.

Що стосується вивезення та складування, то комунальні служби, як правило, вивозять відходи на полігони, зокрема, у великих містах – на ті, що функціонували ще до війни. У менших містах іноді створюють тимчасові майданчики для зберігання відходів. У деяких громадах виникали нелегальні сміттєзвалища [44].

Стихійне захоронення відходів характерне для громад, де не забезпечено централізований вивіз або де витрати на вивезення й утилізацію покладаються на мешканців. Ця проблема особливо гостро стоїть у невеликих селах, які не мають власних комунальних служб, а також для віддалених населених пунктів, які не мають доступу до районних центрів чи сміттєзвалищ.

Стихійні сміттєзвалища також виникали в районах, розташованих близько до лінії фронту, де постійні обстріли ускладнювали контроль за поводженням з відходами. На Київщині після деокупації відходи часто ховали в лісосмугах, зокрема через бензинову кризу, нестачу техніки та робочої сили. Однак з часом ситуація дещо покращилася.

Ініціативи місцевої влади щодо вивезення сміття в сільській місцевості значно відрізнялися в різних областях. На Київщині селяни часто залишалися наодинці з проблемою, і лише через рік після деокупації місцева влада почала підписувати договори з власниками будівель та формувати кошториси для надання послуг. У Харківській області в деяких громадах було налагоджено систематичне вивезення сміття, тоді як в інших мешканці мали вивозити відходи власними силами. У Херсонській області сміття після підтоплення вивозилось

централізовано, але відходи від руйнувань через обстріли залишалися без уваги, зокрема через брак коштів у місцевих бюджетах та складну безпекову ситуацію.

Основні проблеми, з якими стикаються мешканці громад щодо відходів від руйнувань, включають:

1. брак техніки для прибирання та вивезення відходів, що призводить до тривалого очікування вивезення;
2. невизначеність термінів надання допомоги з вивезення відходів, через що мешканці змушені виконувати це самостійно;
3. відсутність або обмежена допомога від місцевої влади;
4. висока вартість вивезення відходів;
5. брак інформації про правильне поводження з окремими видами відходів, такими як шифер чи скло;
6. нестача людей працездатного віку для сортування відходів;
7. переміщення бізнесів з прифронтових зон, які раніше спеціалізувались на переробці вторинної сировини;
8. відмова в допомозі через військові ризики;
9. складність процедури оформлення заявок на вивезення відходів (необхідність особистої присутності для подання заяви, черги);
10. приватні підрядники не завжди отримують компенсацію за виконані роботи з демонтажу та вивезення відходів (одиночні випадки).

Волонтерські ініціативи значно допомогли у вирішенні цих проблем. Не менш важливим є питання сортування, переробки та утилізації відходів, що утворилися внаслідок руйнувань.

Так, за даними місцевих органів влади, на початок 2024 року на майданчиках для тимчасового зберігання та полігонах накопичено близько 600 тисяч тонн відходів від руйнувань. Цей обсяг охоплює лише території, підконтрольні Україні, і не включає відходи на тимчасово окупованих територіях та в районах, де ведуться активні бойові дії [30].

Жителів громад не цікавить подальша доля відходів на сміттєзвалищах. Чим ближче громада до лінії фронту, тим менше ця проблема хвилює її жителів. Проте більшість людей припускає, що на полігонах частина відходів або переробляється, або спалюється. Однак населення майже не поінформоване про процес переробки відходів, спричинених руйнуваннями війни в Україні, хоча багато хто вважає цей напрямок важливим і перспективним[44].

Підсумовуючи, можна зазначити, що організація і культура раціонального поводження з відходами від руйнацій залежить від рівня доходів у громадах і від того, наскільки ефективно організований владою процес вивезення сміття. В громадах з меншим рівнем доходів жителі частіше розглядають відходи як ресурс для повторного використання, інтуїтивно займаються сортуванням на рівні домогосподарств. Там, де процес погано організований, мешканці активніше займаються сортуванням та повторним використанням сміття. Коли ж влада чи комунальні служби мають повний контроль, це призводить до пасивнішої позиції, де жителі прагнуть якнайшвидше позбутися відходів. В деяких громадах, мешканці часто шукають способи зменшити обсяги сміття і практикують його сортування та повторне використання. Однак, відсутність підтримки з боку влади може призвести до негативних практик, таких як відмова від упорядкування зруйнованих будівель або утворення несанкціонованих сміттєзвалищ [34].

Узагальнюючи вищенаведене, можна зазначити, що утилізація відходів від руйнувань є важливою екологічною проблемою, вирішенню якої необхідно надавати державну вагу, особливо у нинішній ситуації. Вітчизняна система державного регулювання сфери поводження з відходами орієнтована здебільшого на розв'язання природоохоронних завдань, що обмежує її здатність мінімізувати обсяги відходів. Концепція комплексного управління відходами передбачає перегляд традиційного підходу до вирішення проблеми накопичення відходів, акцентуючи увагу на тому, що відходи складаються з різних компонентів, які потребують утилізації найбільш економічно ефективними, екологічно безпечними та соціально прийнятними методами.

Тож, здійснений аналіз сучасного стану поводження з відходами від руйнувань в Україні показав, що військові дії спричинили масштабні руйнування інфраструктури, що призвело до утворення значних обсягів будівельних і небезпечних відходів, які потребують ефективного управління. Разом з тим, існуючі системи збору, утилізації та переробки відходів не пристосовані до роботи з такими великими обсягами й специфічними типами відходів, а діюче законодавство не повністю охоплює питання управління відходами, що виникають внаслідок воєнних руйнувань, зокрема щодо їх утилізації, зберігання та переробки.

Варто наголосити, що неправильне поводження з відходами руйнувань становить серйозну загрозу для довкілля, зокрема через можливе забруднення ґрунтів, води та повітря небезпечними речовинами.

Таким чином, вирішення вказаних проблем можливе через створення комплексної системи державного регулювання поводження з відходами, удосконалення законодавства, залучення міжнародної підтримки та впровадження сучасних технологій переробки й утилізації.

2.2. Нормативно-правове забезпечення поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни

Тисячі тонн відходів, утворених через руйнування, забруднюють українські території. Незважаючи на те, що органи місцевого самоврядування та волонтери активно займаються розбиранням завалів, спричинених бойовими діями та обстрілами, а також очищенням населених пунктів від уламків, необхідно вдосконалити законодавство, яке регулює процеси тимчасового зберігання, перевезення, сортування, переробки та утилізації відходів від руйнувань. Однак, центральні органи влади, зокрема Міністерство захисту

довкілля та природних ресурсів України, відіграють вирішальну роль у регулюванні поводження з небезпечними відходами. Відповідні обсяги небезпечних промислових відходів підлягають централізованій обробці та утилізації, що відповідає європейським стандартам у цій галузі.

Обласні державні адміністрації відіграють ключову роль у реалізації заходів щодо зменшення негативного впливу відходів на навколишнє середовище та здоров'я населення. Вони повинні забезпечувати екологічно безпечне управління відходами на місцевому рівні, сприяти розвитку високого рівня екологічної свідомості серед громадян, а також стимулювати мінімізацію відходів і впровадження роздільного збору. Основні напрямки державної політики в цій сфері визначає Національна стратегія управління відходами в Україні до 2030 року, яку Кабінет Міністрів України затвердив 8 листопада 2017 року (№ 820-р). Ця стратегія є основою для вдосконалення системи управління відходами на регіональному рівні, а також затверджено Національний план управління відходами до 2030 року.

Однак органи державної влади повинні терміново вирішити питання регулювання поводження з відходами, що виникли внаслідок бойових дій, недостатньо розвинутої інфраструктури переробки та утворення стихійних сміттєзвалищ. Зокрема, 20 червня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про управління відходами», зареєстрований ще в 2020 році, який включає такі положення:

1. Органи місцевого самоврядування зобов'язані вирішувати питання розміщення об'єктів для обробки відходів і створювати пункти для роздільного збору побутових відходів. В цих пунктах має здійснюватися збір таких відходів, як текстиль, деревина, великогабаритні та ремонтні відходи, відходи зелених насаджень, небезпечні відходи, а також папір, картон, метал, пластик, скло, електронне та електричне обладнання, батареї та акумулятори, а також інші види відходів.

2. Кожна область повинна розробити регіональні плани управління відходами, які затверджуються обласними державними адміністраціями. Місцеві плани управління відходами також повинні бути затверджені органами місцевого самоврядування та узгоджені з регіональними планами. В цих планах має бути визначена система управління відходами різних класів, зокрема: муніципальними, небезпечними, промисловими, будівельними та знесеними відходами, відходами сільського господарства, упаковки, електричного та електронного обладнання, відпрацьованими батареями, а також відходами від експлуатації транспортних засобів і стічними водами від комунальних очисних споруд.

3. Відходи будівництва та знесення, які не є небезпечними, повинні бути підготовлені до повторного використання, рециклінгу або іншого матеріального відновлення, включаючи зворотне заповнення.

4. Поховання відходів має здійснюватися на полігонах, які відповідають вимогам законодавства та обладнані для захисту ґрунтових вод, вилучення та знешкодження біогазу і фільтрату, контролю викидів в атмосферу та забруднення ґрунтів і підземних вод. Суб'єкти господарювання, які управляють полігонами, повинні мати дозвіл на обробку відходів, а для поховання небезпечних відходів — ліцензію на відповідну діяльність.

5. Закон також передбачає, що органи місцевого самоврядування повинні забезпечити досягнення цільових показників щодо підготовки до повторного використання та рециклінгу побутових відходів: до 2025 року – не менше 10% їх маси; до 2030 року – не менше 20%; а до 2040 року – не менше 35%.

6. Відходи будівництва та знесення, які не є небезпечними, повинні бути підготовлені до повторного використання, рециклінгу або іншого матеріального відновлення, включаючи зворотне заповнення.

7. Поховання відходів має здійснюватися на полігонах, що відповідають вимогам законодавства та обладнані для захисту ґрунтових вод, вилучення та знешкодження біогазу і фільтрату, контролю викидів в атмосферу та забруднення ґрунтів і підземних вод. Суб'єкти господарювання, які керують полігонами,

повинні мати дозвіл на обробку відходів, а для поховання небезпечних відходів – ліцензію на провадження відповідної господарської діяльності.

Закон передбачає, що з 1 січня 2030 року забороняється експлуатація місць розміщення відходів (полігонів, сміттєзвалищ), не оснащених системами вилучення та знешкодження біогазу та фільтрату, системами моніторингу викидів у атмосферний вплив. підземних вод.

Це дуже важлива екологічна законодавча вимога, оскільки значна частина українських полігонів для поховання відходів будувалася десятки років тому і не оснащена належним чином: вони не мають систем захисту ґрунтових вод, аніс системи відведення біогазу.

Окрім того, Закон містить обмеження, ці вимоги не застосовуються, якщо підприємство, яке здійснює управління наявним місцем розміщення виходів, виконує план його приведення у відповідність до вимог законодавства згідно з графіком, встановленим умовами дозволу на виробництво. Розуміючи стан, терміни експлуатації полігонів та обсяги накопичених на них відходів, а саме приведення їх у відповідність до вищевказаних вимог буде вкрай важко. Тому полігони, які не відповідають встановленим сучасним вимогам екологічної безпеки, потрібно закривати, а не продовжувати вивозити на них відходи, адже вони є небезпечними і для довкілля, і для здоров'я людей.

Таким чином, для упередження екологічного лиха та недопущення утилізації виниклих відходів від руйнування внаслідок збройної агресії, шляхом полігонного поховання, необхідна термінова їх переробка з метою забезпечення повторного використання (ресайклінг) у будівництві відновлення та отримання сировини для будівельних виробів та матеріалів. Ресайклінг є екологічною альтернативою звичайному захороненню відходів, що дозволяє запобігти захороненню потенційно корисних матеріалів та скоротити споживання первинної природної сировини, що використовується, а також знизити викиди парникових газів та видалення усіх небезпечних матеріалів. Після сортування, якісного аналізу характеристик та визначення показників будівельних відходів руйнування

та їх випробування, буде зазначено об'єми і матеріали для подальшого використання як сировина у виробництві будівельних матеріалів та виробів.

Таким чином, ухвалення Закону України «Про управління виходами» у 2022 році стало важливим кроком у сфері поводження з відходами, а також української інтеграції до законодавства ЄС.

Він створює умови для побудови в Україні сучасної інфраструктури щодо поводження з відходами, але, на жаль, не визначає особливостей управління відходами від руйнувань, хоча поширюється на відносини, пов'язані із запобіганням утворенню та з управлінням відходами, що утворюються в Україні. Насамперед, у цьому Законі відсутнє саме поняття «відходи від руйнувань».

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 року № 556 «Деякі питання подання декларації про відходи» визначено порядок подання декларації про відходи в електронній формі через Єдиний державний вебпортал електронних послуг «Портал Дія». На підставі поданих заявником відомостей даних здійснюється внесення декларації про відходи до відповідного Реєстру в автоматичному режимі, без необхідності прийняття будь-яких розпорядчих актів чи рішень посадових осіб, з присвоєнням реєстраційного номера та оприлюдненням цієї інформації на Єдиній екологічній платформі «ЕкоСистема». Таким чином це спростило ведення бізнесу шляхом створення для заявників можливості подати декларацію про відходи в електронній формі та дало змогу зменшити фінансові та часові витрати заявників.

Разом з тим, 27.09.2022 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 1073, якою затвердив Порядок поводження з відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків, і це стало відправною точкою формування нормативно-правової основи управління цим специфічним видом відходів, який є невідомим для більшості сучасних країн світу. Україна опинилася в ситуації, коли під тиском надважких обставин змушена брати на себе роль першо-проходьця у розв'язанні багатьох

нестандартних завдань в умовах крайньої обмеженості ресурсів [35]. Важливим є впровадження норми про необхідність проведення досліджень можливостей повторного використання компонентів цього класу відходів у будівництві, промисловості, виробництві продукції.

Проте, Порядок не містить чіткого алгоритму для визначення розрахункового обсягу відходів від руйнувань, а лише надає механізм поводження з ними для запобігання та зменшення негативного впливу на навколишнє середовище та здоров'я людей. Це ускладнює прийняття планувальних рішень щодо управління такими відходами та значно навантажує органи місцевого самоврядування під час руйнувань, викликаних атаками рф на житлові будинки, освітні заклади, громадські будівлі та об'єкти критичної інфраструктури. Внаслідок цього утворюються відходи, серед яких можуть бути небезпечні матеріали, наприклад азбест, який використовується в близько 60% покрівельних матеріалів в Україні, але для його сортування та утилізації не існує законодавчої бази. Наразі сортуються лише відходи військового походження, оскільки їх переробкою та утилізацією займається лише Укроборонпром. Оцінка обсягів відходів від руйнувань здійснюється переважно візуально або на основі обсягів кузовів вантажівок. Тому існує потреба в розробці методичних рекомендацій для розрахункової оцінки відходів від руйнувань, з урахуванням накопиченого досвіду вітчизняної та міжнародної практики.

З грудня 2023 по березень 2024 представниці ГС «Zero Waste Alliance Ukraine», БО «Фонд Боярської громади» та МБО «Environment People Law (EPL)/Екологія - Право - Людина (ЕПЛ)» спільно реалізували проєкт «Відходи руйнації: дослідження перспектив запровадження економіки замкнутого циклу». У рамках проєкту було вивчено законодавство України щодо поводження з відходами від руйнувань та будівництва, а також відповідні нормативи ЄС, Великобританії та Японії. На основі отриманих даних були розроблені рекомендації щодо змін, доповнень і уточнень до чинних нормативно-правових актів України для покращення регулювання управління відходами руйнації [43].

Проаналізувавши існуючу нормативно-правову базу, можна зробити висновок, що ефективне регулювання поводження з відходами, які утворилися внаслідок руйнувань під час війни, потребує чіткої нормативно-правової бази. У сучасних умовах нормативно-правове забезпечення має бути спрямоване на розв'язання специфічних викликів та відповідати міжнародним екологічним стандартам.

Прийняття Закону України «Про управління відходами» закладає початок реформуванню системи управління відходами. Важливим є впровадження норми про необхідність проведення досліджень можливостей повторного використання компонентів цього класу відходів у будівництві, промисловості, виробництві продукції.

Разом з тим, пропонуються наступні пропозиції для покращення ситуації з поводженням відходів від руйнувань:

- Врегулювання законодавства, що визначатиме етапи процесів тимчасового зберігання, перевезення, сортування, переробки, утилізації та повторного використання відходів.
- Розробка та впровадження відповідної нормативної бази щодо використання вторинних ресурсів з відходів від руйнувань у будівництві.
- Створення державних програм із стимулювання залучення кадрового потенціалу.
- Стимулювання ринку професійного демонтажу на рівні територіальні громади із залученням сучасних технологій та використанням світового досвіду.
- Створення програм заохочення підприємців, що включають: знижений відсоток податкової ставки на ведення діяльності, доступну систему кредитування, зменшення мит обладнання для демонтажу та переробки.
- Створення правил розбирання та сортування типових будівель.
- Формування переліку відходів, які можна утилізувати та захоронити.

2.3. Досвід та проблемні аспекти державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії

Сьогодні досвід державного регулювання поводження з відходами є актуальною проблемою. Все більше з'являється нових фракцій відходів внаслідок руйнувань від війни. Вони значно відрізняються від будівельних. Станом на лютий 2023 року обсяги відходів від руйнувань в Україні, без урахування тимчасово окупованих територій оцінювались в 12 мільйонів тонн, ця цифра постійно зростає [28]. Зруйновано або пошкоджено велику кількість об'єктів цивільної, транспортної, промислової та іншої інфраструктури державної та приватної форми власності. Велика кількість об'єктів не підлягає відновленню та має бути демонтована. У відходах руйнації є тисячі тонн бетону, цегли, металопластику, матеріалів фасаду, теплоізоляційного пінопласту, уламки інженерних мереж, побутових речей, техніки, меблів, матеріалів покрівлі, серед яких смола, руберойд, шифер – небезпечні відходи. Вся ця суміш може містити тіла людей і тварин, нерозірвані міни, снаряди чи навіть бомби [29].

Багато науковців, які здійснюють науково-технічну підтримку вітчизняних галузевих підприємств пропонують та допомагають налагодити випуск нових видів продукції. В Державному підприємстві «Український науково-дослідний і проектно-конструкторський інститут будівельних матеріалів та виробів «НДІБМВ» наявна лабораторно-експериментальна база та відповідний кадровий склад науковців, що дозволяє на сучасному рівні проведення лабораторних досліджень всіх рівнів для виробництва будівельних матеріалів та виробів.

Інститут має позитивний досвід проведення наукових робіт у використанні відходів. Також в даний час в ДП «НДІБМВ» для визначення доцільності ресайклінгу будівельних відходів руйнації проводяться дослідження для подальшого їх використання. Для розробки технічних умов (ТУ) на сировину з використанням матеріалів руйнування (для їх використання у будівництві).

Станом на сьогодні є позитивний досвід державного регулювання у сфері управління відходами, що виникли через руйнування внаслідок збройної агресії проти України. Мінрегіон за підтримки Уряду Японії та Японського агентства міжнародного співробітництва JICA реалізує пілотний проєкт з організації тимчасового зберігання та лінії переробки відходів від руйнувань у Київській області. У рамках цього проєкту буде розроблений план управління такими відходами, в якому також буде враховано виробництво продукції з перероблених матеріалів.

Мінрегіон активно вивчає міжнародний досвід та результати наукових досліджень у сфері поводження з відходами, спричиненими збройною агресією, залучаючи відповідні технічні комітети стандартизації до цього процесу.

Міжнародні партнери, такі як ПРООН, Японське агентство з міжнародного співробітництва (JICA), GIZ, USAID та Світовий Банк, надають підтримку у впровадженні сталого управління відходами від руйнувань в Україні.

Долучена до реалізації пілотного проєкту і Київська обласна державна (військова) адміністрація, яка здійснює всі відповідні організаційно-правові заходи з метою реалізації пілотного проєкту поводження з відходами від руйнувань, зокрема, відбувається укладання договорів, створення необхідної матеріально-технічної бази, організація роботи щодо облаштування майданчика для переробки будівельних відходів.

Наприклад, рішенням Київської обласної ради від 21 грудня 2023 року № 820-23-VIII на території Київської області створено Комунальне підприємство «Центр екологічно-гігієнічного моніторингу та контролю», на яке покладено організацію та координацію поводження з відходами, що утворилися у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій.

Через значні руйнування, завдані пристолічному регіону, в області утворилося значне накопичення будівельного сміття, яке нині зберігається на 32 майданчиках у різних територіальних громадах. Для переробки цих відходів Японське агентство міжнародного співробітництва (JICA) вже передало 30

одиниць спеціальної техніки. Ця техніка буде використовуватися для демонтажу пошкоджених об'єктів, транспортування та утилізації будівельних відходів.

Переробка та утилізація відходів – ключовий аспект процесу відбудови, адже обсяги будівельних відходів постійно збільшуються через демонтаж зруйнованих та зведення нових об'єктів. Головна мета - впровадити екологічний підхід до їх утилізації. Для цього в регіоні працюватимуть одна стаціонарна лінія переробки у Бородянці та дві мобільні, які за потреби обслуговуватимуть інші населені пункти [31].

Зараз територіальні громади Київської області оновлюють інформацію про обсяги будівельних відходів і потреби для їх обробки. На основі цих даних буде складено графік сортування та утилізації сміття. Такі роботи планується виконати в Бучі, Бородянці, Ірпені та інших громадах, які зазнали значних руйнувань.

Усього на Київщині було пошкоджено понад 31,8 тисячі об'єктів, з яких близько 30 тисяч – це приватні та багатоквартирні будинки. Станом на сьогодні відновлено повністю чи частково із збереженням функціонального призначення близько 20,6 тисячі об'єктів. Відновлювальні роботи продовжуються в межах програми UNITED24, коштом Фонду ліквідації наслідків збройної агресії, обласних програм, урядової програми «ЄВідновлення», а також за підтримки міжнародних організацій та фондів [31].

Після впровадження на території Київської області планується розширення зони впровадження проєкту по всій території України. У рамках реалізації Пілотного проєкту японський уряд надає Київській області відповідне обладнання для переробки відходів та допомагає із забезпеченням використання вторинної сировини і контролю якості. Крім того, учасників проєкту чекає короткострокове навчання за кордоном та проведення тренінгів для обміну японським досвідом.

Також партнери надаватимуть постійну оперативну підтримку експертами з вирішення проблемних питань, що будуть виникати під час впровадження Пілотного проєкту, зокрема, щодо утилізації азбестових відходів.

Згідно з підпунктом 2 пункту 15 постанови Кабінету Міністрів України № 1073 від 27 вересня 2022 року, органам місцевого самоврядування було надано право здійснювати транспортування відходів від руйнувань із місця їх утворення до об'єктів поводження з відходами або місць тимчасового зберігання. Ця норма дозволила місцевій владі організовувати вивезення та зберігання таких відходів, зокрема й на несанкціонованих сміттєзвалищах. Наприклад, у місті Ірпінь таке звалище було облаштоване за рішенням комісії, створеної місцевими посадовцями. Проте це звалище розташоване на березі річки Буча [36], що порушує вимоги пункту 26 цієї ж постанови, згідно з якими місця тимчасового зберігання мають бути розташовані не ближче ніж за 2 км від водних об'єктів [37]. Крім будівельних відходів, на звалищі також зберігається побутова техніка.

Згідно з пунктом 31 постанови, виконавчі органи місцевих рад зобов'язані вживати заходів для повторного використання основних компонентів відходів від руйнувань. У місті Гостомель Київської області, за підтримки уряду Франції та інших донорів, французька компанія Neo-Eco реалізувала проєкт із переробки 15 тис. тонн будівельного сміття після демонтажу чотирьох зруйнованих будівель. При цьому 10% матеріалів, які містили азбест, були направлені на утилізацію як небезпечні, а решта 90% – перероблені на місці за допомогою спеціалізованої техніки [37].

У вирішенні проблеми будівельних та побутових відходів в Ірпені допомагають японська компанія Radeco [38] та Японське агентство міжнародного співробітництва (JICA). У рамках глобального проєкту екстреного відновлення та переробки відходів в Україні JICA передало Ірпінській громаді 39 одиниць спеціальної техніки, включаючи екскаватори, навантажувачі та дробарки [39]. Ця техніка використовується для сортування та переробки будівельних відходів на тимчасових звалищах.

У квітні 2023 року Асоціація переробки відходів України разом із Литовською асоціацією знесення підписали Меморандум про створення майданчика для переробки будівельних відходів в Бучі [40]. А в серпні 2023 року

ізраїльська компанія GreenMix, яка спеціалізується на екологічній переробці будівельних відходів, оголосила про намір інвестувати у будівництво заводу з переробки таких відходів у місті Буча [41]. Під час переробки будівельне сміття буде використовуватися для відновлення зруйнованих міст. Ця технологія є новою для України, хоча компанія вже використовувала її для переробки руйнувань після бойових дій у Мосулі, Ірак. Вони мають спеціалізовану техніку для демонтажу будівель висотою понад 10 поверхів. Однак на сьогоднішній день відсутня інформація щодо затвердження проєкту чи початок будівництва заводу.

Київська область вже привертає увагу європейських інвесторів. Місцеві жителі бачать потенціал для розвитку переробки в своїх громадах через невеликі приватні ініціативи або бізнеси, які займаються переробкою вторсировини для власних потреб, таких як переробка будівельних матеріалів або переплавлення металу, скла та пластику.

Основними перешкодами для впровадження переробки відходів, які утворились внаслідок руйнувань є:

- економічна нерентабельність процесу;
- побоювання місцевих мешканців щодо безпеки переробних потужностей та їхній потенційний спротив;
- недосконале законодавство щодо утилізації та повторного використання відходів, а також відсутність адміністративної відповідальності за порушення;
- відсутність відповідальних осіб за переробку в місцевих органах влади;
- низький обсяг відходів у сільських районах, що знижує рентабельність для бізнесу;
- нестача робочої сили в сільських місцевостях.

Особливо важливим є спротив місцевих жителів до будівництва переробних потужностей поруч з їхніми громадами, що потребує окремої уваги.

Розуміння причин щодо такої думки дозволить знайти контраргументи та визначити ефективні заходи для уникнення конфліктів при розміщенні

переробних заводів. Головною причиною спротиву є відсутність інформації про сучасні технології переробки та їхню екологічну безпечність. Більшість людей сприймають такі підприємства за образцями старих сміттєспалювальних заводів, що асоціюються з забрудненням довкілля, смородом та шкідливим впливом на здоров'я. Лише кілька осіб, які мали досвід за кордоном, спростовують ці міфи, пояснюючи, що більшість побоювань є результатом незнання.

Для того, щоб переконати місцевих жителів у безпеці таких проєктів, необхідно представити аргументи, що підтверджують безпеку та надійність роботи підприємств. Однак корінь проблеми не лише в недостатньому інформуванні. Іншою причиною спротиву є низький рівень довіри до влади та інвесторів. Жителі громад сумніваються, що інформацію про можливі ризики можуть приховати. Тому важливим завданням для органів влади є забезпечення всебічного інформування населення про наміри і заходи з поводження з відходами, що допоможе встановити довіру до влади. Зокрема, необхідно:

- демонструвати приклади роботи існуючих переробних підприємств в Україні чи за кордоном;
- надавати громадам висновки від незалежних експертів щодо рівня шкідливих викидів;
- залучати європейських інвесторів до реалізації проєктів, оскільки вони мають хорошу репутацію серед населення.

Таким чином, утилізація будівельних відходів є нагальною екологічною проблемою, яка потребує вирішення на державному рівні, особливо в сучасних умовах. Пріоритетними завданнями є створення нових підприємств із переробки таких відходів, а також перепрофілювання наявних, які недозавантажені виробничо. Також необхідно розробити нормативно-правову базу для використання вторинних ресурсів, отриманих із будівельних відходів, у виробництві будівельних матеріалів.

Окрім цього, воєнні дії завдали значної шкоди інфраструктурі, яка використовувалась органами місцевого самоврядування, комунальними

підприємствами та приватними компаніями для поводження з побутовими відходами. За інформацією Міністерства розвитку громад і територій України, лише в Донецькій, Київській, Луганській, Харківській і Чернігівській областях було пошкоджено або знищено 5% сміттєзбиральної техніки, 17% біогазових установок та 9% сортувальних ліній. Загальні прямі збитки в сфері управління відходами оцінюються в 95,36 млн доларів, а вартість вивезення будівельних завалів – близько 320,70 млн доларів. Крім того, підприємства з утилізації сміття втратили близько 11,9 млн доларів прибутків [42].

Таким чином, Україна отримує досвід і технології, які сприятимуть ефективному розв'язанню проблеми демонтажу пошкоджених будівель та переробки відходів на екологічно безпечні та економічно цінні будівельні матеріали. Як зазначають експерти, повторне використання будівельних відходів дозволить зменшити витрати на відновлення України приблизно на 20-25%.

В Україні є приватні компанії, які активно беруть участь у розробці та впровадженні проєктів з переробки відходів руйнувань, що є позитивним досвідом. Це дозволить їм самостійно продовжувати роботу в даному напрямку. Ці компанії зосереджуються на наданні таких послуг як попереднє сортування відходів; первинне перероблення відходів на сортувальних комплексах та їхнє вивезення до об'єктів поводження з відходами або місць тимчасового зберігання та завантаження на самоскиди та вивезення до місць захоронення [47].

Найбільш трудомістким етапом є попереднє сортування, яке займає багато часу та зусиль. В Україні, де мільйони тонн відходів потрібно сортувати практично вручну, необхідно розробити урядові програми для залучення кадрового потенціалу, включаючи мотивацію волонтерів та трудову мобілізацію.

Оскільки значна кількість будівель зведена за типовими проєктами, доцільно розробити універсальні правила розбирання та сортування таких споруд на основі пілотних проєктів. Це дозволить визначити частку відходів, що підлягають утилізації чи захороненню, а також оптимальні технології й виробничі потужності для ефективного демонтажу. Крім того, необхідно проводити

лабораторні дослідження для оцінки механічних властивостей, параметрів дроблення та рівня токсичності основних матеріалів. Такі дослідження створять основу для універсалізації підходів у майбутньому.

На наступному етапі важливо суттєво зменшити обсяги утворюваних відходів. Для цього потрібна активна підтримка з боку держави, яка має стимулювати розвиток професійного ринку демонтажу на рівні місцевих громад із впровадженням сучасних технологій.

В Україні промисловий демонтаж і переробка будівельних відходів перебувають на етапі розвитку, але цей напрямок набуває все більшої актуальності та економічної вигоди. Це спонукає виробників до створення спеціалізованого обладнання, яке постійно вдосконалюється. Сучасні технології значно підвищують ефективність переробки, водночас збільшуючи прибутковість. Якщо 25–30 років тому переважно використовували громіздкі стаціонарні комплекси, то сьогодні перевагу надають мобільним установкам на гусеничній базі. Наприклад, такі установки здатні переробляти до 120 тонн знятого асфальтового покриття, не поступаючись стаціонарним аналогам, водночас уникаючи витрат на транспортування й дозволяючи використовувати перероблений матеріал безпосередньо на будівельному майданчику. Однак недоліком є можливий негативний вплив на довкілля.

В Україні вже функціонують заводи з виробництва бетону із будівельних відходів. За даними ДП «НДІБК», існують перспективи впровадження європейського досвіду у використанні такого бетону. Крім того, є виробники, які готові постачати необхідне обладнання для цього напрямку. У Харкові, який зазнав значних руйнувань, діє спеціальний подрібнювач із магнітним сепаратором. Він дозволяє зменшити обсяг відходів у 5–8 разів залежно від матеріалу, перетворюючи бетонні плити на щебінь і відсортовуючи металеву арматуру за допомогою магніту. Цей комплекс обслуговується лише одним працівником, що значно спрощує процес.

Однак вартість такого обладнання, як комплекс HAMMEL, що виготовляється в Україні німецьким концерном, перевищує один мільйон євро, через що на сьогодні в Україні є лише кілька бригад, що мають таке обладнання. Тож, розвиток ринку утилізації та переробки відходів в Україні залежить від підтримки підприємницьких ініціатив та зацікавленості регіональних органів влади і комунальних підприємств у зміцненні й розширенні ресурсного потенціалу. Досвід показує, що на регіональному рівні можуть ефективно працювати як муніципальні, так і приватні компанії в сфері поводження з відходами.

Тож, проаналізований практичний досвід державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії показав як здобутки так і проблемні аспекти у цій сфері.

Можна виокремити успіхи, а саме: запроваджено основні правові норми щодо поводження з відходами руйнувань, що закладають основу для систематизації цього процесу. Державні органи залучають міжнародну підтримку для вирішення питань утилізації та переробки відходів, утворених внаслідок руйнувань. Зростає розуміння важливості екологічної безпеки в контексті відновлення зруйнованих територій, що стимулює розробку нових ініціатив. У низці регіонів запроваджуються пілотні проекти з використання сучасних технологій для переробки будівельних та інших відходів.

Щодо проблемних аспектів, то до них на основі проведеного аналізу можна виділити:

- Існуюче законодавство не повністю враховує специфіку відходів, утворених внаслідок воєнних руйнувань, і потребує удосконалення.
- Брак державного фінансування ускладнює організацію ефективного поводження з відходами, особливо у постраждалих регіонах.
- Недостатня взаємодія між органами влади, громадськістю та міжнародними партнерами часто призводить до дублювання функцій або затримок у виконанні заходів.

- Неправильне зберігання або утилізація відходів може забруднювати довкілля, що створить додаткові загрози для здоров'я населення та екосистем.

Таким чином, виявлені успіхи в регулюванні поводження з відходами свідчать про поступове формування системного підходу, проте для подолання проблемних аспектів необхідно забезпечити удосконалення нормативно-правової бази, розширення фінансування, розвиток інфраструктури та посилення координації між усіма зацікавленими сторонами.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СФЕРИ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ ВІД РУЙНУВАНЬ ВНАСЛІДОК ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ

3.1. Впровадження кращих практик зарубіжного досвіду державного регулювання поведження з відходами від руйнувань внаслідок збройних конфліктів

На сьогодні важливо вивчити досвід країн, які пережили війни, глобальні катастрофи та природні катаклізми. Одним із часто згадуваних прикладів є відбудова Варшави після її повного знищення під час Другої світової війни, зокрема використання відходів від руйнувань. Відновлення польської столиці, де було зруйновано близько 60% будівель, розпочалося в 1940-х роках. Як зазначає архітектор Гжегож Пьонтек, автор книги «Найкраще місто світу», до війни Варшава була катастрофою в очах модерністів-урбаністів. Місто, що до війни налічувало близько 1,5 мільйона жителів, характеризувалося надзвичайно високою щільністю населення – до 20 000 осіб на 1 кв. км в центральних районах і в середньому 10 000 осіб на 1 кв. км по всьому місту, що було втричі більше, ніж зараз [46].

Крім того, в місті було багато низькоякісного житла та хаотична забудова, відсутність базових комунальних послуг, таких як електрика, газ, водопровід, а також недостатня кількість громадських місць, музеїв і будівель для органів влади. Озеленення вулиць і комфорт для мешканців і туристів були майже відсутні. Пьонтек вказує, що одним із факторів такого стану довоєнної Варшави було столітнє перебування міста під владою Росії, що призвело до занедбання історичних будівель, які перебудовували для розміщення підприємств. Тому

поляки довго не сприймали Варшаву як справжню столицю. Однак після відновлення міста, яке почали самі мешканці, Варшава була занесена до списку Світової спадщини ЮНЕСКО [46].

Одним із рішень, що сприяло прискореній відбудові Варшави, було використання матеріалів, що залишилися після війни. Це було державне рішення: зберегли неушкоджену цеглу для повторного використання, а будівельне сміття подрібнювали на бетон. Також із руїн були врятовані елементи, такі як ванни, дверні ручки, поручні та інші деталі, які використовували для реконструкції будівель. Однак, такий досвід можна використати лише частково, оскільки в той час не було багатьох сучасних будівельних матеріалів, які важко піддаються вторинному використанню або відновленню. Наприклад, дахи будинків у Варшаві не покривали шифером, а стіни не утеплювали мінватою.

Більш корисним може бути досвід США, зокрема розбирання залишків зруйнованих веж-близнюків Всесвітнього торгового центру після трагедії 11 вересня 2001 року. Якість сортування відходів у Нью-Йорку підтверджує той факт, що серед 1 млн тонн уламків та сміття вдалося знайти та виокремити 437 годинників, 144 обручки та інші особисті речі, що належали жертвам теракту [46].

Щороку в світі відбуваються десятки потужних землетрусів та ураганів, які завдають величезних руйнувань. Країни, що потрапляють в епіцентр таких катастроф, змушені ліквідовувати їх наслідки. Тому досвід управління відходами руйнації, будівельними відходами, їх роздільним збиранням, рециклінгом та утилізацією необхідно вивчити, вдосконалити та застосувати в нашій країні.

В Австрії близько 87% будівельних відходів підлягають переробці. Збір відходів зазвичай організовується безпосередньо на місці, використовуючи спеціальні контейнери, а цим процесом займаються професійні оператори з утилізації та демонтажу.

У Фландрії діють одні з найсуворіших заходів щодо заборони захоронення будівельних відходів. Запроваджено прямі обмеження на складування фракцій,

які можна переробити. Такий підхід пояснюється високою густотою населення і браком місць для полігонів.

У Нідерландах більше десятиліття діє закон, що забороняє відправляти на полігони будівельні відходи, які можна переробити. В інших країнах полігони приймають відходи лише за наявності офіційного підтвердження про неможливість їх переробки [46].

Мартін Б'єррегаард, директор компанії, яка спеціалізується на ліквідації наслідків катастроф, зазначає, що обробка такого сміття є складною, адже його не можна просто скинути в яму. Проте, на жаль, таке трапляється доволі часто. Наприклад, після урагану «Катріна» у 2005 році, за Після урагану «Катріна» у 2005 році, за інформацією ВВС, влада Луїзіани, через неефективні дії, вивезла більше ніж 30 мільйонів кубометрів сміття на місцеві сміттєзвалища. Полігони були побудовані поспіхом, часто з порушеннями санітарних норм, а відходи не сортувалися. Тимчасово було дозволено вивозити навіть ті відходи, утилізація яких зазвичай заборонена, що призвело до забруднення ґрунтів небезпечними речовинами, такими як нафтопродукти, пестициди та азбест[46].

Для запобігання подібним ситуаціям, різні організації, включаючи ООН, приділяють велику увагу розбору завалів після глобальних катастроф і воєн. Вони вважають, що ситуація може покращитися лише за умови зміни підходу до відновлення міст, де державне керівництво розглядатиме руїни як цінний ресурс, а не відходи [46].

Марібор, друге за величиною місто Словенії, розробило методику вибору ефективних міських заходів, що враховують економічні, екологічні та соціальні аспекти. Одним із перших кроків стало створення стратегії циркулярної економіки, яка отримала фінансування від проєкту Greencycle. Окрім того, місто реалізує проєкт Urban Soil 4 Food, що має на меті зменшити кількість біологічних і будівельних відходів на звалищах, перетворюючи їх на ґрунт для садів, зелених насаджень і будівельних майданчиків [45].

Осло, столиця Норвегії, координує Партнерство з циркулярної економіки, і одним із його досягнень є розробка набору з 29 показників ефективності для оцінки прогресу міста у переході до циркулярної економіки. Місто також впровадило кілька ініціатив для зменшення відходів, зокрема створило дев'ять міні-станцій переробки, щоб полегшити процес утилізації великих і небезпечних відходів для мешканців без потреби у використанні автомобіля [45].

Переробка будівельних відходів є прибутковою галуззю в багатьох країнах. В Європі більшість країн мають високі рівні переробки будівельних відходів: у Нідерландах – близько 90%, у Бельгії – 87%, у Данії – 81%, у Великобританії – 45%, у Фінляндії – 43%, в Австрії – 41%. У розвинених країнах утилізація відходів вже вирішується на державному рівні, а в деяких країнах будівельні звалища заборонені. У США та Канаді звалища ще існують, але витрати на вивезення відходів значно вищі, ніж на їх переробку. Тому багато забудовників віддають перевагу витратам на переробку та утилізацію будівельних відходів, аніж вивезенню їх на звалище [47].

У Каліфорнії та Массачусетсі повторне використання будівельних матеріалів стало законним на рівні штату. У Остіні (штат Техас) нещодавно було оголошено, що будівництво об'єктів площею понад 500 квадратних метрів вимагає утилізації не менше половини утворених відходів. В Аризоні вже існують компанії, які спеціалізуються на повторному використанні будівельних відходів, адже близько 90% таких відходів, зокрема метал, бетон, дерево і скло, можуть бути використані в нових будівельних проєктах [47].

Таким чином, впровадження світових практик є ключовим для ефективного вирішення проблеми управління відходами в Україні після воєнних дій. Найбільш переконливим прикладом з різних країн, які можуть бути адаптовані до українських реалій можна виокремити досвід Німеччини, уряд якої запровадив системний підхід та відповідальність виробників. Тобто, компанії, що виробляють товари, несуть відповідальність за їх утилізацію після використання. Це стимулює розробку екологічно чистих продуктів та мінімізує кількість

відходів. Для скляних пляшок, алюмінієвих банок та пластикових пляшок діє система депозитів, що стимулює їх повернення та переробку.

Не менш важливим досвідом для нас стане досвід США, адже ця країна активно розвиває ринки вторинної сировини, що стимулює переробку відходів та створення нових робочих місць, створює технопарків та інноваційних центрів, де розробляються нові технології для управління відходами, а також налагоджує тісну співпрацю державних органів з приватним сектором для вирішення проблем управління відходами.

Таким чином, Україна може запозичити зарубіжний досвід державного регулювання поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройних конфліктів, шляхом:

- використання системного підходу, через створення єдиної державної системи регулювання поводження з відходами, яка охоплюватиме всі етапи від збору до утилізації;
- впровадження принципів розширеної відповідальності виробників для стимулювання їх до створення екологічно чистих продуктів;
- запуску пілотних проєктів з введення систем депозитів для певних видів упаковки;
- створення умов для розвитку ринку вторинної сировини та залучення інвестицій у переробні підприємства;
- активного впровадження сучасних технологій для переробки відходів;
- залучення досвіду та фінансової підтримки міжнародних організацій.

Впровадження світового досвіду у сфері державного регулювання поводження з відходами є складним, але дуже необхідним завданням для України в умовах пошуку нових підходів до управління відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії. Комбінуючи досвід різних країн у цій сфері та враховуючи специфіку українських умов, можна створити ефективну систему державного регулювання поводження з відходами, яка сприятиме відновленню довкілля та економічному розвитку країни.

3.2. Удосконалення нормативно-правового забезпечення державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії

Внаслідок збройної агресії в Україні утворилася величезна кількість відходів, що потребує негайного та ефективного вирішення. Для цього необхідно удосконалити існуючу нормативно-правову базу, адаптувавши її до нових викликів. Станом на зараз спостерігається ряд проблем, наприклад існуюче законодавство не містить достатньо конкретних положень щодо поводження з відходами від руйнувань, а деякі норми законодавства не відповідають сучасним вимогам та технологіям. Крім того, відповідальність за поводження з відходами розподілена між різними органами влади, що ускладнює координацію дій.

Враховуючи триваючу збройну агресію, багато з проблем у сфері поводження з відходами та їх утилізації й перероблення залишатимуться важкими для вирішення в найближчій перспективі. У регіонах, що знаходяться безпосередньо в зоні бойових дій, до звичних промислових і побутових відходів додаються уламки від зруйнованих будівель, інфраструктури та військової техніки, що ускладнює ситуацію.

Крім того, серйозні пошкодження інфраструктури, яка займається поводженням з відходами та транспортною мережею, роблять неможливим їх стабільне функціонування, що, у свою чергу, спричиняє значне погіршення екологічної ситуації та якості життя людей у постраждалих регіонах. Реалізація запропонованих першочергових завдань стане можливою лише після повної деокупації території України та початку відновлення соціально-економічної системи країни після війни [48].

Для порівняння, в країнах ЄС в 2020 році близько 40% відходів було утилізовано та перероблено, 31,3% - спрямовувалося на захоронення, а 0,48% - спалювалося. Найвищі показники утилізації відходів серед країн ЄС у 2020 році

продемонстрували Італія (83,22%), Бельгія (74,10%), Словаччина (63,99%), Латвія (63,96%) та Іспанія (60,50%). З іншого боку, найвища частка відходів, що підлягали захороненню у загальному об'ємі їх збору серед країн ЄС у 2020 році була зафіксована в Чорногорії (93,56%), Румунії (90,27%), Греції (69,91%), Болгарії (66,03%) та Фінляндії (62,78%). А найменша – у Нідерландах (2,10%), Словенії (5,04%), Бельгії (6,34%), Данії (7,43%) та Мальті (10,02%) [48].

Ключовою у досягненні позитивних зрушень при вирішенні проблем із накопичення відходів в Україні є зміна концептуального підходу в управлінні відходами від домінування поховання відходів до запобігання, зменшення утворення відходів, розширення практики їхнього сортування, перероблення, а також використання у якості енергетичних і вторинних матеріальних ресурсів. Україна, в межах підписаної із Європейським Союзом Угоди про Асоціацію, взяла на себе зобов'язання, пов'язані з гармонізацією українського законодавства в сфері поводження з відходами та вторинними ресурсами із законодавством ЄС, які стимулюють її до реформування даної сфери згідно з сучасними нормами та стандартами на засадах принципів ресурсно та енергозбереження, а також циркулярної економіки. Головні напрями розвитку сфери поводження з відходами, визначені в Національній стратегії управління відходами в Україні до 2030 року, передбачають не тільки наближення до європейських стандартів і принципів у даній сфері, але й впровадження системного підходу до організації, забезпечення ефективного функціонування та подальшого розвитку загальнодержавної системи управління відходами, яка повинна синхронізуватися з вирішенням завдань зниження забруднення природного навколишнього середовища та енерго- та ресурсозалежності економіки нашої країни.

Ухвалення рамкового закону «Про управління відходами» [32] стало важливим кроком на шляху до наближення українського законодавства у сфері управління відходами до європейського. Цей закон є основою для початку реформи української сфери управління відходами, створення конкретних механізмів управління відходами та впровадження в Україні європейських

практик поводження з відходами (пріоритетність сортування та перероблення над зберіганням на полігонах, розширена відповідальність виробника та жорсткіші норми екологічної безпеки для сміттєзвалищ тощо). Завершення формування нормативно-правового забезпечення сфери управління відходами, шляхом доповнення рамкового закону галузевими підзаконними актами, які регулюватимуть процес управління відходами, дозволить створити умови для повноцінного запуску ринку утилізації та перероблення відходів в Україні.

Порядок поводження з відходами від руйнувань визначає їх як частини (уламки) пошкоджених чи зруйнованих об'єктів, а також матеріали і предмети, що знаходились всередині або поруч з такими об'єктами під час їх пошкодження чи руйнування або при виконанні демонтажних робіт, які частково або повністю втратили свої споживчі властивості і більше не можуть бути використані на місці їх утворення чи виявлення.

Зокрема, в цьому визначенні відсутній важливий аспект, що ці відходи утворюються внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій чи робіт з ліквідації їх наслідків. Це є основною відмінністю від відходів будівництва та інших типів відходів.

Крім того, ідентифікація відходів від руйнувань за ознакою неможливості їх подальшого використання на місці утворення чи виявлення є недоцільною, оскільки така ознака була закріплена в Законі України «Про відходи», але нині Закон «Про управління відходами» розглядає відходи як матеріали, від яких власник позбувається або має намір позбутися. Тому відходи від руйнувань доцільно визначати як уламки пошкоджених будівель, матеріали та предмети, які утворилися внаслідок бойових дій, терористичних актів чи інших подій.

Для стабільного правового регулювання необхідно закріпити вимоги щодо управління відходами від руйнувань у Законі «Про управління відходами», зокрема визначити види операцій з цими відходами, вимоги щодо їх тимчасового зберігання, винятки для отримання дозволів на обробку відходів, облік таких відходів, особливості управління небезпечними компонентами та повноваження

місцевих органів влади щодо організації їх управління. На підзаконному рівні слід детальніше прописати ці вимоги, зокрема щодо збирання, сортування та зберігання небезпечних відходів.

Також важливо узгодити термінологію та визначення операцій з відходами від руйнувань у Порядку поводження з ними відповідно до Закону України «Про управління відходами».

Відповідно до пункту 15 Порядку, операції з управління відходами від руйнувань включають наступні етапи: початкове розчищення території (збір відходів від руйнувань, зокрема сортування їх компонентів, якщо це можливо); транспортування відходів з місця їх утворення до об'єктів, де з ними працюють, або на місця тимчасового зберігання; фінальне очищення території після виконання демонтажу (за необхідності); зберігання відходів на тимчасових майданчиках або на інших об'єктах до їх утилізації або видалення; обробка (переробка) відходів або їх знешкодження (якщо це потрібно); утилізація відходів (використання їх як вторинні матеріальні або енергетичні ресурси); видалення відходів, зокрема їх захоронення [26].

Порядок також включає розділ, присвячений особливостям повторного використання відходів від руйнувань. Додаток 1 до Порядку надає Перелік компонентів відходів від руйнувань і можливі варіанти їх повторного використання у будівництві, а також у виробництві будівельних матеріалів. Водночас, Закон України «Про управління відходами» визначає повторне використання як будь-яку операцію, в результаті якої продукція чи її складові (що вже не є відходами) знову використовуються для тієї ж мети, для якої вони були призначені [32].

Отже, можна зробити висновок, що нормативно-правове забезпечення у сфері поводження відходів має ряд проблем, зокрема те, що законодавство не враховує специфіку відходів від руйнувань, включаючи їхній обсяг, небезпечність і особливості утилізації. Також відсутній єдиний орган, який би відповідав за управління відходами від руйнувань. Разом з тим, українські норми не повністю

відповідають вимогам директив ЄС та інших міжнародних стандартів. Недостатньо розроблені механізми обліку, моніторингу та контролю за поводженням з відходами.

Враховуючи вищезазначене, нормативно-правове забезпечення державного регулювання у сфері поводження відходів потребує удосконалення, зокрема в частині визначення відходів від руйнувань та встановлення порядку обліку, класифікації, збору, транспортування, утилізації та переробки таких відходів, прибрати суперечливості норм Порядку поводження з відходами від руйнувань. Також необхідно розробити чіткі механізми державного контролю та звітності у сфері поводження з відходами від руйнувань, затвердження стандартів утилізації та переробки воєнних відходів. Створення спеціалізованого підрозділу в структурі Міндовкілля для координації дій з управління відходами від руйнувань.

Підсумовуючи, можна додати, що удосконалення нормативно-правового забезпечення державного регулювання у сфері поводження з відходами від руйнувань є одним з ключових завдань для відновлення України. Нове законодавство має бути комплексним, детальним та адаптованим до сучасних викликів. Тільки за таких умов можна ефективно вирішити проблему утилізації величезної кількості відходів, що утворилися внаслідок війни. Удосконалення нормативно-правового забезпечення дозволить забезпечити екологічну безпеку територій, ефективно управляти відходами різних типів, підвищити прозорість і довіру до дій держави у цій сфері та сприятиме відновленню територій відповідно до європейських стандартів.

3.3. Розроблення і впровадження Державної програми поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни

Стаття 50 Конституції України гарантує право кожної особи на сприятливе навколишнє середовище, що вимагає розробки ефективної соціально-економічної політики. Ключовими її складовими є створення стратегій раціонального використання природних ресурсів та механізмів забезпечення екологічної безпеки.

Однією з актуальних і зростаючих проблем в Україні є утворення, накопичення та утилізація відходів від руйнувань. Зі збільшенням їх кількості та різноманіття, ця проблема потребує постійного аналізу та вирішення. Тож наразі на рівні держави центральним органам влади варто звернути увагу на розроблення Комплексної державної програми поводження з відходами від руйнувань, а регіональним і місцевим органам затвердити регіональні плани управління відходами до 2030 року із залученням різних категорій стейкхолдерів.

Розробка та реалізація державної програми поводження з відходами від руйнувань є ключовим елементом відновлення територій України. Руйнування інфраструктури, житлових будівель та промислових об'єктів створило значні обсяги будівельних і небезпечних відходів, які становлять екологічну загрозу та перешкоду для відновлення. Така програма повинна враховувати найкращі практики поводження з відходами, забезпечувати безпеку населення та сприяти сталому розвитку. Основними кроками державної програми є:

1. Оцінка масштабу проблеми. Необхідно провести інвентаризацію відходів від руйнувань із використанням дронів, геоінформаційних систем (ГІС) та даних від місцевих органів влади. Потім здійснити їх класифікацію: будівельні матеріали, метали, деревина, небезпечні речовини (азбест, хімікати, залишки пального, боєприпаси).

2. Розробка логістичних рішень. На цьому етапі пропонується визначити зони збору та тимчасового зберігання відходів. Забезпечити транспортування відходів до місць утилізації чи переробки.

3. Переробка та утилізація. Рециклінг будівельних матеріалів: бетон, цеглу, метал можна використовувати для будівництва доріг, дамб або нових будівель. Утилізація небезпечних відходів: залучення спеціалізованих підприємств для безпечної утилізації хімічних речовин, азбесту, залишків нафтопродуктів.

4. Встановлення систем моніторингу забруднення ґрунтів, води та повітря в районах зберігання відходів. Впровадити технології очищення ґрунтів і води від токсичних речовин.

5. Створення умов для залучення приватних інвесторів у сферу переробки та утилізації відходів та співпраця з міжнародними організаціями (ЄС, ООН, Світовий банк) для фінансування програм та технічної допомоги.

6. Організація кампаній з підвищення обізнаності населення про безпечне поводження з відходами. Навчання місцевих громад і волонтерів.

При впровадженні такої програми можна отримати позитивні результати:

- мінімізація шкоди навколишньому середовищу та здоров'ю людей;
- повторне використання будівельних матеріалів і зменшення потреби у видобутку природних ресурсів;
- створення нових робочих місць у сфері переробки та утилізації;
- очищені території готові до подальшого будівництва та економічної діяльності.

Варто зазначити, що чинне законодавство України не дає чіткого визначення терміну «відходи від руйнувань». Тому було б доцільно включити це визначення до національних нормативно-правових актів, що дозволило б чітко відокремити ці відходи від інших категорій і сприяло б більш ефективному впровадженню законодавчих норм у сфері управління відходами від руйнувань, зокрема в контексті рециклінгу вторинних ресурсів.

Крім того, у чинні нормативно-правові акти, що регулюють питання

поводження з відходами, слід ввести такі терміни, як «управління відходами», «ієрархія управління відходами», «рециклінг відходів», «зелені інвестиції» та «механізм зеленого фінансування». Для цього потрібно внести зміни та доповнення до Законів України «Про управління відходами», «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про оцінку впливу на довкілля», Національної стратегії управління відходами до 2030 року, Національного плану управління відходами до 2030 року, а також до Стратегії регіонального розвитку на 2021–2027 роки.

Для вдосконалення регіональних систем управління відходами від руйнувань на основі логістичних принципів доцільно:

- 1) Впроваджувати новітні технології для збору, сортування, переробки та утилізації відходів з урахуванням європейського досвіду.
- 2) Сприяти використанню перероблених відходів як вторинної сировини на основі «зелених» інвестицій.
- 3) Розробити фінансовий механізм для застосування публічно-приватного партнерства, залучаючи приватні інвестиції та інші небюджетні джерела фінансування в сфері управління відходами.
- 4) Розробити та впровадити економічні стимули для утилізації відходів.
- 5) Впровадити концепцію реверсивної логістики в контексті зеленої та циркулярної економіки.
- 6) Створити кластерну структуру як організаційну форму партнерства в сфері управління промисловими відходами.
- 7) Затвердити регіональні стратегії управління промисловими відходами в рамках відновлення національної економіки України.

Водночас, варто забезпечити посилений контроль правозастосування та контролю для забезпечення дотримання вимог щодо управління відходами від руйнувань.

Держава має інвестувати у створення єдиної Державної інвестиційної програми, яка передбачає проведення відповідних пошукових робіт,

лабораторних досліджень, зміну законодавчої та нормативної бази.

Потрібно створити єдину базу даних, яка міститиме інформацію про затверджені інвестиційні програми, щоб зацікавлені сторони могли брати участь у їх фінансуванні, а сам процес залишався прозорим, що допоможе уникнути корупційних схем. Зокрема, електронну базу можна інтегрувати з платформою «Prozorro», надавши їй схожу структуру, функціонал і систему онлайн-моніторингу для реалізації інвестиційних програм. У базі повинна міститися інформація про затверджені інвестиційні програми, включаючи:

- умови участі у фінансуванні програм;
- алгоритм подачі інвестиційних програм;
- критерії відбору інвестиційних програм;
- уповноважених осіб, що беруть участь у прийомі програм.

До платформи мають бути надані доступи для суб'єктів господарювання, які подають інвестиційні програми, органів виконавчої влади, місцевих органів самоврядування, громадських організацій, ЗМІ, інвесторів і наукових установ для забезпечення прозорості системи.

Незважаючи на важливість інвестиційних програм у сфері управління відходами від руйнувань, існуюча система стикається з низкою проблем, таких як нечітке законодавче регулювання, корупційні ризики та відсутність комплексного підходу до залучення інвестицій. Для вирішення цих проблем необхідно розробити державну програму поводження з відходами, яка б забезпечила чіткий механізм контролю та регулювання інвестиційних програм, підвищила їх прозорість та ефективність. Створення єдиної бази даних про всі інвестиційні проекти та розробка чітких критеріїв їх відбору є ключовими кроками для досягнення цих цілей.

В першу чергу, має з'явитися законодавча база для боротьби з іншими видами відходів, зокрема накази та закони щодо управління, контролю та впровадження інвестицій у інвестиційні програми щодо поводження з ними і їх утилізації. Необхідно точно дати визначення поняттю «зацікавлені особи» від

яких може прийматися фінансування інвестиційних програм, хто вони, які в них права, які в них законодавчі обмеження. Якщо це інші підприємства, не пов'язані з переробкою відходів, то необхідно визначити законодавчі норми, щодо них. Держава має спонукати підприємства не пов'язані з переробкою і утилізацією сміття брати участь у фінансуванні даних програм, для загальної місії описаній у програмі. Для цього можна ввести податкові полегшення, державну підтримку і тому подібне. Важливо відмітити, розглянувши складову, що стосується безпосередньо підприємств, що займаються утилізацією відходів, але поруч з тим є домогосподарства та окремі громадяни, що беруть участь у утворенні цих відходів, з цієї причини, було б доречно ввести у пункт про розподіл фінансів наданих для виконання інвестиційної програми, витрати на маркетингові заходи, щоб інформувати населення, про способи зниження кількості відходів.

Розроблення і впровадження Державної програми поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни є стратегічно важливим завданням для України.

Впровадження нової інноваційної цифрової системи (платформи) для ефективного управління відходами, що утворилися внаслідок руйнувань має бути важливою складовою Державної програми поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни, що дозволить централізовано та ефективно відстежувати рух відходів у реальному часі, планувати оптимальні маршрути транспортування, а також оптимізувати процес збору та обробки даних про обсяги відходів.

В свою чергу, платформа, як інструмент суттєво підвищить рівень переробки та утилізації відходів, а також забезпечити прозорість та підзвітність у сфері управління відходами від руйнувань.

До ключових функцій цифрової платформи можна віднести:

1. Інвентаризація відходів:
 - Автоматичне занесення даних про обсяги, типи та місця утворення відходів.
 - Використання геоінформаційних систем (ГІС) для фіксації географічного розташування місць накопичення чи тимчасового зберігання

відходів.

- Інтеграція даних з дронів або сенсорних систем для оцінки обсягів і стану відходів у реальному часі.

2. Логістика транспортування:

- Визначення оптимальних маршрутів для транспортування відходів на основі аналізу дорожніх умов, відстаней до пунктів переробки чи утилізації.

- Контроль дотримання умов перевезення, особливо для небезпечних відходів (наприклад, температурний режим).

3. Відстеження обробки та утилізації:

- Інтеграція із підприємствами, що займаються переробкою, для моніторингу кількості перероблених матеріалів.

- Автоматична реєстрація завершення процесу утилізації небезпечних відходів.

4. Моніторинг екологічних наслідків:

- Оцінка стану ґрунтів, води й повітря у місцях зберігання чи переробки відходів.

- Генерація звітів для органів влади, громадськості та інвесторів.

Структура платформи включає:

- Інтерфейс користувача: Веб- та мобільні додатки для органів влади, підприємств і громадян.

- База даних: Центральний сервер для зберігання інформації з доступом на різних рівнях.

- Аналітичний модуль: Інструменти для аналізу даних, прогнозування та візуалізації результатів.

- Система сповіщень: Повідомлення про перевищення нормативів, можливі екологічні загрози чи інші відхилення.

Перевагами платформи є:

- Підвищення прозорості процесів.

- Оптимізація витрат на логістику та обробку.

- Зниження ризиків забруднення через швидке реагування на проблеми.
- Залучення громадськості до контролю за екологічною ситуацією.

Окремо можна виділити використання блокчейн-технологій за допомогою яких можна забезпечити зниження корупційних ризиків, прозорість логістики і захищеність даних про весь цикл поводження з відходами. Це сприятиме не лише покращенню екологічної ситуації, а й розвитку довіри між владою, бізнесом та суспільством.

Як приклад, в Естонії вже впроваджуються пілотні проєкти із використання блокчейну для екологічного моніторингу. В свою чергу, аналогічні ініціативи можуть бути адаптовані в Україні для управління відходами від руйнувань.

Завдяки блокчейну, система дозволить забезпечити:

1. Децентралізоване зберігання даних:

- Усі записи про відходи від утворення до утилізації зберігатимуться у вигляді блоків у розподіленій мережі.
- Дані неможливо змінити або видалити, що забезпечує їх достовірність.

2. Токенізація процесів:

- Кожен обсяг відходів може отримувати унікальний токен, який дозволяє відстежувати його шлях:
 - Хто створив відходи;
 - Куди вони транспортувались;
 - Хто відповідав за їх утилізацію;
 - Чи були виконані всі необхідні етапи переробки.

3. Смарт-контракти:

- Автоматизація виконання контрактів між підприємствами, що займаються збором, транспортуванням і утилізацією.
 - Наприклад, оплата послуг переробки здійснюється лише після підтвердження завершення процесу утилізації.

4. Прозорість для стейкхолдерів:

- Громадськість, інвестори та регулюючі органи зможуть у реальному часі переглядати інформацію про стан утилізації відходів.

5. Автоматизація процесів:

- Зниження адміністративного навантаження через автоматичне виконання контрактів.

6. Міжнародна інтеграція:

- Спрощення звітності перед міжнародними організаціями та донорами.

Цифрова платформа для управління відходами є не тільки перспективним інструментом для вирішення актуальної екологічної проблеми, але й створить основу для подальшого розвитку системи управління відходами в Україні. Для розробки детальної стратегії впровадження платформи необхідно провести додаткові дослідження та залучити експертів у різних галузях.

Окремо слід виділити, що створення Національного центру управління відходами від руйнувань (Національний центр УВР) для забезпечення ефективного поводження з відходами, що виникли внаслідок війни, та об'єднання зусиль експертів у цій галузі дозволить системно підійти до вирішення проблеми управління відходами від руйнувань, забезпечить ефективне використання ресурсів та сприятиме відновленню довкілля.

Національний центр УВР може стати ядром системи управління відходами, що сприятиме впровадженню найкращих практик і розвитку екологічно орієнтованої економіки України.

Основними завданнями Національного центру УВР можуть стати:

- консолідація знань, технологій та ресурсів у цій сфері;
- створення умов для ефективної реалізації програм із переробки та утилізації відходів;
- підвищення обізнаності та кваліфікації всіх залучених сторін.

Основними функціями Національного центру УВР:

- Координація стейкхолдерів;

- Аналітика та інновації;
- Освітня діяльність та тренінги;
- Консалтингова підтримка.

Інституційна структура Національного центру УВР включає в собі відділи та раду експертів.

Відділи Національного центру УВР:

- Аналітичний відділ: займається дослідженнями та аналізом сучасних технологій і практик.
- Освітньо-консультаційний відділ: організовує тренінги, конференції та консультує стейкхолдерів.
- Юридичний відділ: спеціалізується на питаннях законодавчого забезпечення і нормативних актів.
- Технічний відділ: відповідає за пошук, тестування і впровадження інноваційних технологій.
- Моніторинговий відділ: відслідковує ефективність реалізованих проєктів і програм.

Рада експертів:

До складу ради входять науковці, міжнародні фахівці, представники громадських організацій, органів влади та бізнесу.

- Рада забезпечує стратегічне планування та оцінку ефективності діяльності Національного центру УВР.

До очікуваних результатів роботи Національного центру УВР можна віднести:

- Покращення координації з метою зниження дублювання зусиль між різними органами влади.
- Підвищення кваліфікації та якісне управління відходами на місцевому рівні.
- Залучення інвестицій, а також створення сприятливих умов для розвитку «зеленого» бізнесу.

- Ефективна комунікація, що включає в собі: обізнаність населення та бізнесу щодо актуальних екологічних питань.

Виходячи з масштабів проблеми, пов'язаної з великою кількістю відходів, що утворилися внаслідок війни реалізація цієї ініціативи є важливим кроком для подолання екологічних проблем, спричинених війною, та відновлення України.

Для досягнення максимальних результатів необхідно забезпечити чітке нормативне регулювання, залучення міжнародної підтримки, проведення просвітницьких кампаній і запуск пілотних проєктів у постраждалих регіонах.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній магістерській роботі сформовано ряд теоретичних, методичних і практичних положень щодо державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України та напрямів його удосконалення. Основні результати дослідження знайшли відображення у висновках і пропозиціях в контексті визначених у роботі мети і завдань.

1. Розкрито сутність державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії. Визначено, що це сукупність цілеспрямованих форм, методів, інструментів та засобів впливу, що застосовуються органами державного управління для створення необхідних умов щодо зменшення негативного впливу на природні ресурси, а також переробки відходів, які утворилися внаслідок руйнувань від збройної агресії з метою сприяння відновленню зруйнованих територій та об'єктів інфраструктури.

Державне регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань має важливе значення для забезпечення екологічної безпеки та відновлення повноцінного функціонування територій, постраждалих від військових дій, що спричинило значний обсяг відходів від руйнувань та створює додаткові виклики для системи поводження з відходами. Цей процес має свої особливості, які полягають у значному обсязі утворених небезпечних відходів (будівельні матеріали, осколки, боєприпаси, токсичні речовини); необхідності оперативного збору та утилізації відходів для запобігання екологічних катастроф; зміні процедур поводження з відходами в умовах воєнного стану.

2. Визначено механізми державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни. Уточнено, що під механізмом державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни слід розуміти сукупність методів, інструментів, засобів, форм, які

використовують органи влади для контролю та управління процесами утворення, збирання, транспортування, переробки, утилізації та захоронення відходів. Система таких методів та інструментів змінюється залежно від стратегічних цілей розвитку, реальної соціально-економічної ситуації, накопиченого досвіду.

Визначено організаційні, економічні, фінансові, управлінські та інші механізми державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни.

3. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення державного регулювання поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни. Виявлено ряд проблем, зокрема, чинне законодавство не враховує специфіку відходів від руйнувань, включаючи їхній обсяг, небезпечність і особливості утилізації. Також в державі відсутній єдиний орган влади, який би відповідав за управління відходами від руйнувань. Норми поводження з відходами у вітчизняних нормативно-правових актах не повністю відповідають вимогам директив ЄС та інших міжнародних стандартів. Недостатньо врегульовані механізми обліку, моніторингу та контролю за поводженням з відходами.

4. Проведено аналіз досвіду державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України, який показав як позитивні результати, так і проблемні аспекти. До позитивного досвіду слід віднести запровадження основних правових норм щодо поводження з відходами від руйнувань, що закладають основу для систематизації цього процесу. Державні органи залучають міжнародну підтримку для вирішення питань утилізації та переробки відходів, утворених внаслідок руйнувань. Зростає розуміння важливості екологічної безпеки в контексті відновлення зруйнованих територій, що стимулює розробку нових ініціатив. У низці регіонів запроваджуються пілотні проєкти з використання сучасних технологій для переробки будівельних та інших відходів і використання їх знову.

Разом з тим, визначено проблемні аспекти державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії, а саме:

- існуюче законодавство не повністю враховує специфіку відходів, утворених внаслідок воєнних руйнувань, і потребує удосконалення;
- брак державного фінансування ускладнює організацію ефективного поводження з відходами, особливо у постраждалих регіонах;
- недостатня взаємодія між органами влади, громадськістю та міжнародними партнерами часто призводить до дублювання функцій або затримок у виконанні заходів.

Таким чином, виявлені успіхи в регулюванні поводження з відходами свідчать про поступове формування системного підходу у цій сфері, проте для подолання проблемних аспектів необхідно забезпечити удосконалення нормативно-правової бази, розширення фінансування, розвиток інфраструктури та посилення координації між усіма зацікавленими сторонами.

5. Здійснено аналіз зарубіжного досвіду державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок війни та можливості використання кращих практик в Україні. З'ясовано, що впровадження кращих світових практик (таких країн, як Німеччина, Японія, США, Польщі) є важливим кроком для підвищення ефективності державного регулювання поводження з відходами в Україні після воєнних дій. Величезні обсяги утворених відходів від руйнування інфраструктури та погіршення екологічної ситуації вимагають нестандартних підходів та ефективних рішень. Це дозволить не тільки вирішити нагальні екологічні проблеми, але й створити нові робочі місця та стимулювати розвиток економіки.

6. Розроблено пропозиції щодо удосконалення державного регулювання сфери поводження з відходами від руйнувань внаслідок збройної агресії проти України.

З метою удосконалення державного регулювання запропоновано розробити та реалізувати Державну програму поводження з відходами від руйнувань як важливої складової відновлення територій України.. Така програма повинна враховувати найкращі практики поводження з відходами, забезпечувати

безпеку населення та сприяти сталому розвитку.

Окремо можна виділити використання блокчейн-технологій за допомогою яких можна забезпечити зниження корупційних ризиків, прозорість логістики і захищеність даних про весь цикл поводження з відходами. Це сприятиме не лише покращенню екологічної ситуації, а й розвитку довіри між владою.

Для регулювання поводження з відходами внаслідок війни необхідним є запровадження цифрових платформ як перспективних інструментів для вирішення накопичених проблем, що створить основу для подальшого розвитку системи державного регулювання поводження з відходами в Україні. Для розробки детальної стратегії впровадження цифрових платформ необхідно провести додаткові дослідження та залучити експертів у різних галузях.

Окремо слід виділити створення Національного центру управління відходами від руйнувань для забезпечення ефективного поводження з відходами, що виникли внаслідок збройної агресії, що передбачає об'єднання зусиль органів влади, експертів у цій галузі, дозволить системно підійти до вирішення проблеми регулювання поводження з відходами від руйнувань, забезпечить ефективне використання ресурсів та сприятиме відновленню довкілля.

Таким чином, виходячи з масштабів проблеми, пов'язаної з великою кількістю відходів, що утворилися внаслідок збройної агресії проти України, реалізація цих ініціатив є важливим кроком для удосконалення державного регулювання у цій сфері. Для досягнення максимальних результатів необхідно забезпечити чітке нормативне регулювання, розширення джерел фінансування, залучення міжнародної підтримки, проведення просвітницьких кампаній і запуск пілотних проєктів у постраждалих регіонах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кривенко С. В. Проблеми вдосконалення системи управління сферою поводження з твердими побутовими відходами: регіональний аспект. Управління розвитком. 2015. № 2. С. 12–19.
2. Довга Т. М. Впровадження сучасних технологій рециклінгу твердих побутових відходів. Економіка та держава. 2011. № 8. С. 68-71.
3. Самойлік М. С. Комплексна оцінка ефективності регіональних систем поводження з твердими відходами. БІЗНЕС ІНФОРМ. 2014. № 4. С. 220-226.
4. Велькін Б. О. Проблеми утилізації відходів на регіональному рівні. Матеріали Міжнародного форуму «Актуальні проблеми та перспективи розвитку національного господарства в умовах глобальної нестабільності», 28-29 листопада 2018 р. Кременчук, 2018. С. 271–273.
5. Ulucan, M., Esat K., Alyamac. (2022). A holistic assessment of the use of emerging recycled concrete aggregates after a destructive earthquake: Mechanical, economic and environmental. Waste Management, vol. 146, pp. 53–65. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.wasman.2022.04.045>
6. Nour, Madi, Issam, Srour. (2019). Managing emergency construction and demolition waste in Syria using GIS. Resources, Conservation and Recycling, vol. 141, pp.163–175. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2018.10.018>
7. Amal, Bakshan; Issam, Srour; Ghassan, Chehab; Mutasem, El-Fadel. (2015) A field based methodology for estimating waste generation rates at various stages of construction projects. Resources, Conservation and Recycling, vol. 100, pp. 70–80. Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.resconrec.2015.04.002>
8. Chepurna, S., Borziak, O., Zubenko, S. (2019). Concretes, modified by the addition of highdiffused chalk, for small architectural forms. Materials Science Forum, vol. 968, pp. 82–88. Retrieved from <https://doi.org/10.4028/www.scientific.net/MSF.968.82>

9. Gyawali, T.R. (2022). Re-use of concrete/brick debris emerged from big earthquake in recycled concrete with zero residues. *Cleaner Waste Systems*, vol. 2, 100007, Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.clwas.2022.100007>
10. Мельничук О. С. та ін. НАН України. Етимологічний словник української мови: в 7 т. Т. 5: Р–Т. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. Київ: Наукова думка, 2006. 705 с.
11. Білодіда І. К. Словник української мови: в 11 т. АН УРСР. Інститут мовознавства. К.: Наукова думка, 1970-1980. Т. 7. 480 с.
12. Ковбасюк Ю. В., Трощинський В. П., Сурмін Ю. Б. Енциклопедичний словник з державного управління. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.
13. Осовська Г. В., Юшкевич О. О., Завадський Й. С. Економічний словник: наукове видання. Київ : Кондор, 2007. 358 с.
14. Латинін М. А. Теоретичні підходи щодо визначення механізму державного регулювання розвитку аграрного сектора економіки України. Державне управління : теорія та практика. 2005. №2. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/DUTP/2005-2/txts/galuz/05lmaseu.pdf> (дата звернення 04.11.2024).
15. Кравченко О. М. Теоретичні підходи до визначення поняття «механізм державного управління». Державне управління: удосконалення та розвиток: електрон. наук. фах. вид. 2009. № 3. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=56> (дата звернення 04.11.2024).
16. Міхно І. С. Методи фінансування утилізації відходів. Світовий досвід. Вісник Східноєвропейського університету економіки і менеджменту. Серія «Економіка і менеджмент». 2015. № 1 (18). С. 33–45.
17. Кобушко І. М. Фінансово-економічний механізм екологізація промислового виробництва : дисс. канд. екон. наук: 08.00.06. Суми, 2007. 249 с.
18. Шульга Є. В. Економічні шляхи утилізації відходів в Україні. Бізнес Інформ. 2012. № 12. С. 138–141

19. Комяков О.М. Державне регулювання перехідної економіки: Автореф. дис. канд. екон. наук: 08.01.01; Київ. нац. екон. ун-т. К., 2000. 19 с.
20. Харченко Н. П. Поняття механізму держави, наукові пошуки теоретико-правової дефініції. Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Юридические науки”. 2007. Т. 20 (59). № 2. С. 278–284.
21. Загвойська О. В. Основні механізми державного регулювання зайнятості сільського населення. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej2/txts/soc/05zovzsn.pdf> (дата звернення 04.11.2024).
22. Григор'єв Г. С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації : монографія. Херсон : Олді-плюс, 2017. 380 с.
23. Андріяш В.І. Механізм державного регулювання етнополітичних процесів в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 1. С. 136-139.
24. Михасюк І.Р. Швайка Л.А. Державне регулювання економіки: підруч. Львів: Магнолія плюс; видавець СПД ФО «В.М. Піча», 2006. 220 с.
25. Вінник О. М. Господарське право : навч. посіб. – 2-ге вид., змін. та доп. К. : Всеукр. асоц. вид. «Правова єдність», 2008. 766 с.
26. Про затвердження Порядку управління відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27 вересня 2022 року № 1073. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1073-2022-%D0%BF#top> (дата звернення 17.11.2024).
27. Про затвердження Національного плану управління відходами до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від від 20 лютого 2019 року № 117-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-2019-%D1%80#Text> (дата звернення: 19.11.2024).

28. Під ударом війни: що робити з відходами від руйнувань у громадах. URL: <https://rubryka.com/article/vidhody-vid-rujnuvan-u-gromadah/> (дата звернення 17.11.2024)

29. Ефективне управління відходами. URL: <https://mepr.gov.ua/diyalnist/reformy/efektyvne-upravlinnya-vidhodamy/> (дата звернення 17.11.2024)

30. Стан поводження з відходами руйнації. URL: <https://epl.org.ua/environment/stan-povodzhennya-z-vidhodamy-rujnatsiyi-zaporizka-hersonska-mykolayivska-ta-odeska-oblasti/> (дата звернення 18.11.2024)

31. На Київщині перероблятимуть будівельне сміття від зруйнованих окупантами об'єктів. URL: <https://vechirniy.kyiv.ua/news/93524/> (дата звернення 18.11.2024)

32. Про управління відходами: Закон України від 20 червня 2022 року № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#n243> (дата звернення 17.11.2024)

33. Офіційний веб-сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://ecozagroza.gov.ua/> (дата звернення: 19.11.2024).

34. Актуальні практики поводження з відходами руйнації війни. URL: https://fileview.ukr.net/?url=https%3A%2F%2Fmail.ukr.net%2Fapi%2Fpublic%2Ffile_view%2Flist%3Ftoken%3DMVwqaLyDG1GnZZ3HAFV-bUM3r3kqTp4SMg3eOcUQl545ICWxgPvF1HUPiloRVJYpY0LKCRnwIs0NZ4jjkWib7rmBs-gvJJKndsm_w6t-7t2Cg%3Ay0VyydR8Hj_TMQU1%26r%3D1731873454865&default_mode=view&lang=uk&mlid=0#start=1 (дата звернення: 19.11.2024).

35. Правові аспекти управління відходами від руйнування будівель та споруд, що утворюються внаслідок бойових дій. URL: <https://journals.politehnica.dp.ua/index.php/lst/article/view/489/428> (дата звернення: 19.11.2024).

36. Росія влаштовує нам сміттєзвалища. Міста переповнені відходами руйнації – що з ними робити. URL : <https://vikna.tv/video/ukrayina/smittyezvalyshha-perepovneni-vidhodamyrujnacziyi-massht408.ab-problemy/>. (дата звернення: 16.11.2024).

37. Нео-Есо демонтувала чотири будинки в Гостомелі, переробила 15 тис. тонн будівельного сміття. URL: <https://interfax.com.ua/news/general/898650.html> (дата звернення: 16.11.2024).

38. Японська компанія планує допомогти Ірпеню із переробкою сміття – Маркушин. URL : <https://suspilne.media/597705-aponska-kompanioplanue-dopomogi-irpenu-iz-pererobkou-smitta-markusin/>. (дата звернення: 15.11.2024)

39. Відбудова Ірпеня: японське агентство JICA передало партію спецтехніки для переробки будівельного сміття. URL: <https://suspilne.media/530757-vidbudova-irpena-aponske-agentstvo-jicaperedalo-partiu-spectehniki-dla-pererobki-budivelnogo-smitta/> (дата звернення: 17.11.2024).

40. У Бучі перероблятимуть будівельне сміття. URL: <https://nezlamni.city/articles/336684/v-irpeni-buchi-ta-borodyancipereroblyatimut-budivelne-smittya-detali-proyektu> (дата звернення: 17.11.2024).

41. Україна зароблятиме на переробці будівельного сміття. URL: <https://spilka.pro/ukrayina-zaroblyatyme-na-pererobtsi-budivelnogo-smittya/>. (дата звернення: 17.11.2024).

42. Вивіз сміття в умовах воєнного стану: Кабмін затвердив порядок управління побутовими відходами. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2023/06/20/701350/>. (дата звернення: 17.11.2024).

43. Поводження з відходами руйнації війни в Україні. Актуальні практики та необхідні зміни. URL: https://zerowaste.org.ua/wp-content/uploads/2024/04/dodatok_1_zvit_vidhody_rujnacziyi_vijny_docx.pdf (дата звернення: 19.11.2024).

44. Управління відходами руйнації війни в Україні. Актуальні практики та необхідні зміни. URL: <https://epl.org.ua/wp->

content/uploads/2024/04/dodatok_1_zvit_vidhody_rujnacziyi_vijny.pdf (дата звернення: 19.11.2024).

45. Повоєнне відновлення міст України: зелена відбудова та зелена трансформація. URL: <https://www.kas.de/documents/270026/> (дата звернення: 19.11.2024).

46. Підняти з руїн: що робити із залишками розбомблених будинків. URL: <https://mind.ua/publications/20242694-pidnyati-z-ruyin-shcho-robiti-iz-zalishkami-rozbomblenih-budinkiv> (дата звернення: 19.11.2024).

47. Поводження з відходами руйнації. URL: https://city.zerowaste.org.ua/wiki/keruvannya_vidkhodamy_ruynuvannya (дата звернення: 19.11.2024).

48. Treatment of waste by waste category, hazardousness and waste management operations. Eurostat: Website. 2022. URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ENV_WA_STRT/default/table?lang=en (дата звернення: 19.11.2024).

49. Механізм державного регулювання розвитку промисловості. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_1_2018ua/32.pdf (дата звернення: 19.11.2024).

50. Письменна О.Ю., Письменний Д.В. Захист інформації в інформаційних системах у воєнний час. Державна політика та управління стратегічними комунікаціями в кризових умовах: Збірник матеріалів III міжнародної науково-практичної онлайн-конференції. м. Київ, м. Вроцлав, 23 жовтня 2024 р. – Київ: «ОФІС ЦИФРОВОГО ВРЯДУВАННЯ», 2024. 212 с. С. 102-103.

51. Деякі питання подання декларації про відходи : Постанова Кабінету Міністрів України від 7 травня 2022 року № 556. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.11.2024).

52. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 820-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80#Text> (дата звернення: 18.11.2024).

53. Національна онлайн-платформа, яка містить актуальну інформацію про стан довкілля «ЕкоСистема». URL: <https://eco.gov.ua/> (дата звернення: 18.11.2024).

54. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами : Постанова Кабінету Міністрів України від 5 грудня 2023 року № 1278. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1278-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.11.2024).

55. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 16.11.2024).

56. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 року № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (дата звернення: 17.11.2024).

57. Горова С. Ю. «Управління відходами в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку». Київ: Наукова думка, 2021. URL: <https://ird.gov.ua/irdp/p20200003.pdf> (дата звернення: 17.11.2024).

58. Аналітичний звіт «Про аналіз обласних програм поводження з відходами». URL: https://epl.org.ua/wp-content/uploads/2019/07/2533_EPL_Analituchnuy_zvit_vidhodu_NET.pdf?fbclid=IwAR1yqjZLgkqRAO3QeYr7PCY1eno2Dn33Se3JlTxWm3bWhgJirinmwxGEcEw (дата звернення: 19.11.2024).

59. Перероблення будівельних відходів: виклики та можливості для України. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2024/02/08/pereroblennya-budivelnih-vidhodiv-vyklyky-ta-mozhlyvosti-dlya-ukrayiny/> (дата звернення: 19.11.2024).

60. Відходи руйнації – нові виклики післявоєнної відбудови. URL: https://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/8525/2024_1_92.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 19.11.2024).

61. Директива Європейського Парламенту і Ради 2008/98/ЄС від 19 листопада 2008 року про відходи та про скасування деяких директив. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_029-08#Text (дата звернення: 19.11.2024).

62. Міжнародний історичний досвід повоєнної реконструкції економіки. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2023/05/Mizhnar-istor-dosvid-povojen-rekonstrukcii-uroky-dla-Ukrainy.pdf> (дата звернення: 19.11.2024).

63. Про благоустрій населених пунктів : Закон України 6 вересня 2005 року № 2807-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15#top> (дата звернення: 19.11.2024).

64. Циркулярна економіка як детермінантна сталого розвитку та конкурентоспроможності України. URL: <https://elar.naiau.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/72049e06-6f23-4e5e-b4e8-9f599fd4d1f7/content> (дата звернення: 19.11.2024).

65. Звіт про стратегічну екологічну оцінку Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки. URL: [https://mtu.gov.ua/files/___Report%20SEA%20SSRD-2027%20v.2%20\(4\).pdf](https://mtu.gov.ua/files/___Report%20SEA%20SSRD-2027%20v.2%20(4).pdf) (дата звернення: 19.11.2024).

66. Про організацію поводження з відходами. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-03/waste-of-war_pdf.pdf (дата звернення: 19.11.2024).

67. Зелене відновлення України. URL: <https://www.undp.org/sites/g/files/zskgke326/files/2024-04/undp-ua-green-recovery-ukr.pdf> (дата звернення: 19.11.2024).

68. Управління відходами під керівництвом НЕФКО. URL: <https://www.prostir.ua/?library=v-ukrajini-realizovano-pershyj-projekt-upravlinnya-vidhodamy-pid-kerivnytstvom-nefko> (дата звернення: 19.11.2024).

69. Комаха Л. Г., Паламарчук Т. П. Глобалізаційні виклики: урядування майбутнього : матеріали щоріч. Міжнар. наук.- практ. конф. (Київ, 24 квіт. 2024 р.). Київ : ННІ ПУДС КНУ, 2023. 358 с.

70. Овчинникова Ю. Ю. Матеріали слухань у Комітеті Верховної Ради України з питань екологічної політики на тему: «Вплив воєнних дій на довкілля в Україні та його відновлення до природного стану» (10 листопада 2022 року). Київ: Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики та природокористування, 2023. 186 с.

71. Сталій розвиток: Захист наволишнього середовища. Енергоощадність. Збалансоване природокористування. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/attachments/2024/feb/33847/zbirnikixmizhnarodniimolodizhniikongres28-29032024fin.pdf> (дата звернення: 19.11.2024).

72. Перероблення будівельних відходів: виклики та можливості для України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3826490-pereroblenna-budivelnih-vidhodiv-vikliki-ta-mozlivosti-dla-ukraini.html> (дата звернення: 19.11.2024).



Звіт подібності

метадані

Заголовок

Державне регулювання офери поводження з відходами від руйнувань, унаслідок збройної агресії проти України

Автор

Піошменний Денис Валерійович

Науковий керівник / Експерт

д.держ.упр., проф. Карпова Валентина Володимирівна

Навчальний заклад

кафедра національної економіки та публічного управління

Тривога

У цьому розділі ви знайдете інформацію щодо текстових спотворень. Ці спотворення в тексті можуть говорити про МОН/ЛІВІ маніпуляції в тексті. Спотворення в тексті можуть мати навмисний характер, але частіше характер технічних помилок при конвертації документа та його збереженні, тому ми рекомендуємо вам підходити до аналізу цього модуля відповідально. У разі виникнення запитань, просимо звертатися до нашої служби підтримки.

Заміна букв	B	2
Інтервали	A→	0
Мікропробіли		2
Білі знаки	B	0
Парафрази (SmartMarks)	a	155

Обсяг знайдених подібностей

Коефіцієнт подібності означає, який відсоток тексту по відношенню до загального обсягу тексту було знайдено в різних джерелах. Зверніть увагу, що високі значення коефіцієнта не автоматично означають плагіат. Звіт має аналізувати компетентна / уповноважена особа.



КП 1

25

Довжина фраз для коефіцієнта подібності 2



КП 2

14353

Кількість слів



КЦ

115325

Кількість символів

Подібності за списком джерел

Нижче наведений список джерел. В цьому списку є джерела із різних баз даних. Колір тексту означає в якому джерелі він був знайдений. Ці джерела і значення Коефіцієнту Подібності не відображають прямого плагіату. Необхідно відкрити кожне джерело і проаналізувати зміст і правильність оформлення джерела.

10 найдовших фраз			Колір тексту	
порядковий номер	НАЗВА ТА АДРЕСА ДЖЕРЕЛА URL (НАЗВА БАЗИ)	КІЛЬКОСТЬ ДІВІРЯНИХ СЛІВ (ФРАГМЕНТІВ)		
1	Росохата 6/21/2024 Publishing House "Helvetica" (Видавничий дім "Гельветика")	154	1.14 %	
2	https://lrd.gov.ua/seo/seo20225(157)/seo20225(157)_044_MelnikM.YaremchukB.pdf	147	1.02 %	
3	https://lrd.gov.ua/seo/seo20225(157)/seo20225(157)_044_MelnikM.YaremchukB.pdf	90	0.63 %	
4	https://lrd.gov.ua/seo/seo20225(157)/seo20225(157)_044_MelnikM.YaremchukB.pdf	86	0.60 %	



Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана
Факультет економіки та управління



Вроцлавський Університет
Факультет права, управління та економіки
Інститут адміністративних наук

ЗБІРНИК ТЕЗ
III Міжнародної науково-практичної конференції

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА
ТА УПРАВЛІННЯ
СТРАТЕГІЧНИМИ КОМУНІКАЦІЯМИ
В КРИЗОВИХ УМОВАХ**

**POLITYKA PUBLICZNA I ZARZĄDZANIE KOMUNIKACJĄ
STRATEGICZNĄ W WARUNKACH KRYZYSOWYCH**

**PUBLIC POLICY AND STRATEGIC COMMUNICATION
MANAGEMENT IN CRISIS CONDITIONS**

23 жовтня 2024 року

«ОФІС ЦИФРОВОГО ВРЯДУВАННЯ»

Київ–Вроцлав

УДК 621:351/354

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Факультету економіки та управління КНЕУ імені Вадима Гетьмана
протокол №4 від 21.11.2024*

Тези публікуються в авторській редакції.
Організаційний комітет залишає за собою право не поділяти думку авторів.

Державна політика та управління стратегічними комунікаціями в кризових умовах : Збірник тез III Міжнародної науково-практичної конференції. Київ-Вроцлав, 23 жовтня 2024 р. Київ : «ОФІС ЦИФРОВОГО ВРЯДУВАННЯ», 2024. 212 с.

Збірник тез укладено за підсумками досліджень, представлених на III Міжнародній науково-практичній конференції «Державна політика та управління стратегічними комунікаціями в кризових умовах» 23 жовтня 2024 року. Доповіді учасників презентують наукові результати щодо діяльності органів державної влади в кризових умовах, зокрема збройної агресії проти України задля подальшого розвитку спеціальності 281 «Публічне управління та адміністрування».

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Леонід АРСЕНОВИЧ	д.філософ. публ. упр. та адмін.
Віталій ГАВРИЛЯК	д.філософ. публ. упр. та адмін.
Сергій КВІТКА	д.держ.упр., проф.

УДК 621:351/354

© «ОФІС ЦИФРОВОГО ВРЯДУВАННЯ», 2024

БЕРЕЗОВСЬКА Валерія ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-МЕДІА НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ: УКРАЇНСЬКИЙ ТА ЗАРУБІЖНИЙ ДОВІД	68
ВАХАТОВА Ірина ДІЯЛЬНІСТЬ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ В КРИЗОВИХ УМОВАХ	71
ГЛУХОВА Віта СТРАТЕГІЧНІ ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА БЕЗПЕКИ ПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	75
ГРОМОВА Вікторія СТЕПАНЕНКО Олексій ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	77
ЖАБКО Владислав ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ ПІД ЧАС КРИЗ	81
ТУПЧІЙ Антон ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНИХ ПОСЛУГ	85
МІХАЙЛЮК Андрій ЦИФРОВА ТРАНСФОРМАЦІЯ БУДІВЕЛЬНОЇ ГАЛУЗІ В УКРАЇНІ	87
КАЧМАРСЬКА Олена МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ЯК БАЗОВИЙ ІНСТИТУТ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УКРАЇНІ	90
ШЕВЧУК Наталія ПРІОРИТЕТИ ЦИФРОВІЗАЦІЇ МЕХАНІЗМІВ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ У СФЕРІ ТРУДОВОЇ МІГРАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	92
ЛІСОВЕЦЬ Марина ЦИФРОВІ МЕДІА ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ	94
СЕРДЮКОВ Олександр РЕІНЖИНІРИНГ ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИХ ПРОЦЕСІВ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	96
КУЛІПЬКА Яна ІМІДЖ КРАЇНИ ТА ПОЛІТИКА ВІДРОДЖЕННЯ У ФОРМУВАННІ НОВОЇ ДЕРЖАВНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ	99
ПИСЬМЕННА Олена ПИСЬМЕННИЙ Денис ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ У ВОЄННИЙ ЧАС	102

Олена ПИСЬМЕННА
Денис ПИСЬМЕННИЙ
Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМАХ У ВОЄННИЙ ЧАС

Наше сьогодні диктує правила, інформація стала певним інструментом протиборства, в деяких випадках потужною зброєю, особливо це проявляється у військово-політичних буднях нашої держави.

Саме через військову агресію Російської Федерації проти України були внесені певні зміни в законодавство, які дали змогу державним установам зберегти та перенести свої дані у більш захищені місця, наприклад у хмару за кордоном.

Проте, цього замало. Для успішного супротиву інформаційним загрозам також варто додати та забезпечити якісне функціонування інституційного механізму для забезпечення безпеки в інформаційному просторі, залучаючи до цього світову спільноту, міжнародних партнерів, тому що як показує практика кордонів в інформаційному просторі просто не існує.

Хотілося б також додати, що саме інформаційна безпека держави в інформаційній сфері передбачає певний стан держави та інститутів через які забезпечується якісний захист як національних інтересів країни так і її громадян.

Саме тому інформаційна організація держави має виступати гарантом інформаційної безпеки держави, її інститутів, її громадян. Мати чіткий вектор руху політичних дій в умовах військової агресії, що породжує у собі загрози з боку міжнародного тероризму.

Разом з тим, згідно з Законом України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» під час дії воєнного стану критерії та вимоги до захисту інформації в інформаційно-комунікаційних системах залишаються без змін. Відповідальність за захист інформації в системі лягає безпосередньо на власника тієї чи іншої системи.

Таким чином, державні інформаційні ресурси або ж інформація з обмеженим доступом повинні оброблятися у відповідній системі із використанням комплексної системи захисту інформації із підтвердженням відповідності, яка здійснюється за результатами державної експертизи, яка у свою чергу, проводиться із урахуванням норм інформаційної безпеки та галузевих вимог.

Тож, аби вберегти інформацію від хакерських атак необхідно постійно моніторити, координувати та надавати підтримку державним інститутам та громадянам інформаційну підтримку в режимі «24/7/365». При виборі

такого формату дій можна досягти пріоритетних цілей, наприклад: надійно захищений інформаційний простір нашої держави; безперервне функціонування системи комунікацій, в тому числі і стратегічних; виконання протидії використанню та поширенню незаконного контенту на просторах інтернету, та мабуть найголовніше – це підтримка конституційних прав та свобод на вільне вираження своїх думок, захист персональних даних, формування громадської ідентичності та поширення рівня медіаграмотності та медіакультури.

Список використаних джерел

1. Стратегія інформаційної безпеки, затверджена Указом Президента України від 28 грудня 2021 року № 685/2021 [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/685/2021#n14> (дата звернення 16.10.2024)
2. Закон України «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» № 80/94-ВР [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення 16.10.2024)
3. Інформаційна безпека. Підручник. Під ред. В. В. Остроухова. К.: Видавництво Ліра-К, 2021. 412 с. (дата звернення 16.10.2024)
4. Положення про Міністерство інформаційної політики, затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 14 січня 2015 року [Електронний ресурс] URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2-2015-%D0%BF#Text>. (дата звернення 16.10.2024)
5. Положення про державну експертизу у сфері технічного захисту інформації, затверджене указом Адміністрації Держспецз'язку від 16.05.2007 № 93, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 16.07.2007 за № 820/14087. (дата звернення 16.10.2024)

н а у к о в е в и д а н н я

ЗБІРНИК ТЕЗ
III Міжнародної науково-практичної конференції

**ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА
ТА УПРАВЛІННЯ
СТРАТЕГІЧНИМИ КОМУНІКАЦІЯМИ
В КРИЗОВИХ УМОВАХ**

**POLITYKA PUBLICZNA
I ZARZĄDZANIE KOMUNIKACJĄ STRATEGICZNĄ
W WARUNKACH KRYZYSOWYCH**
**PUBLIC POLICY AND STRATEGIC COMMUNICATION
MANAGEMENT IN CRISIS CONDITIONS**

23 жовтня 2024 року

Авторська редакція

Упорядник та виготовлювач
ГО «ОФІС ЦИФРОВОГО ВРЯДУВАННЯ»
digital.gov.office@gmail.com

Підписано до друку 30.10.2024. Формат 60х84 /16. Папір офісний. Гарнітура TimesNewRoman
Спосіб друку цифровий. Ум. друк. арк. 14.18 Наклад 300